

NAPREJ

glasilo Zdrženja borcev za vrednote NOB Novo mesto

Letnik IV, številka 1, julij 2024

ISSN 2784-756X

Iz vsebine:

Aktualno

Iz aktivnosti naših organizacij

80 let Partizanskega pevskega zbora

Spomini

Preberi in daj
NAPREJ!

Vsebina

UVODNIK	1
AKTUALNO	3
Zlata plaketa Občinski organizaciji ZB NOB Dolenjske Toplice	3
Utemeljitev zlate plakete	3
Bronaste plakete ZZB NOB Slovenije	4
Bronasta plaketa tovarišici Silvi Kužnik	4
Bronasta plaketa ZZB NOB Slovenije družini Šmajdek	5
In (Novo) mesto? nemško bombardiranje. ruševine. obnova.	6
DOGODKI	8
Slovesnost v spomin na Zoro Rupena - Katjo	8
Tradicionalni Večer lirike upora: Čuvaj knjigo kakor mitraljez in glavo	9
Poklon komandantu Alojzu Draganu	10
Poklonili smo se jim	12
Proslava ob dnevu upora proti okupatorju v Dolenjskih Toplicah	13
Pohod »Novo mesto v žici« v znamenju spomina na čas upora in poguma	14
Strelsko tekmovanje v počastitev dneva zmage	15
IZ AKTIVNOSTI NAŠIH ORGANIZACIJ	16
Letna skupščina Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto	16
Zbori članov krajevnih in občinskih organizacij	17
Urh nas opominja	21
V SREDIŠČU	22
80 let od ustanovitve Partizanskega pevskega zbora	22
Na novoletnem srečanju o Marjanu Kozini	27
Marjan Kozina: Novomeščan – akademik, skladatelj, pedagog, publicist in prevajalec	27
SPOMINI	39
Glej trpečega človeka	29
Kalvarija Šklandrove družine	31
Dan, ko se je zgrnilo nebo	
Ko je umrla priljubljena partizanska učiteljica JOŽICA CETIN - VENTURINI	33
Naj se nikoli ne ponovi	36
Janko (John) Gojmerac	37
ZAPUSTILI SO NAS	39
VABILO K BRANJU	42
OBVESTILA	43
Napovednik dejavnosti ZB za vrednote NOB Novo mesto (julij 2024-december 2024)	44
Prireditve širšega pomena v letu 2024 - PS ZB za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine	45

Uvodnik

Spoštovane tovarišice in tovariši,

ponovno je pred vami nova številka našega glasila Naprej, tokrat v mesecu juliju, kar vam bo mnogim omogočilo zanimivo počitniško branje. Kljub temu da je julij že v mnogočem dopustniško obarvan, je v programu ZB za vrednote NOB vsebinsko bogat in zaznamovan s številnimi zgodovinskimi dogodki ter datumi.

Vsekakor moramo omeniti 4. julij, nekdanji dan borca, ko se spominjamo poziva, leta 1941, Komunistične partije Jugoslavije vsem narodom takratne skupne države na oboroženi boj in splošno ljudsko vstajo proti okupatorjem, ki so napadli, zavzeli in razkosali našo ožjo in širšo domovino. V nekdanji Socialistični federativni republiki Jugoslaviji smo praznik praznovali od leta 1956.

Prav tako je (bil) za nas Slovence pomemben 22. julij, dan vstaje slovenskega naroda. Na ta dan smo bili dela prosti in praznovali dogodek, ko je leta 1941 Rašiška četa pri Tacnu izvedla svojo prvo oboroženo akcijo, med katero naj bi prišlo do prvega partizanskega strela. O njem ima sicer zgodovinopisje tudi nekatere različne razlage in dejstva, a nesporno je, da smo Slovenci že v prvih mesecih po okupaciji vzeli orožje v roke in se z oboroženim bojem zoperstavili okupatorjem. Praznik smo v nekdanji državi praznovali od leta 1951 dalje.

Poleg praznikov, ki so bili dela prosti, se v juliju spominjamo tudi drugih pomembnih dogodkov na našem območju. Tako je bila 13. julija 1943 v Velikem Lipovcu ustanovljena XV. slovenska narodnoosvobodilna udarna divizija, istega dne pa so motorizirane partizanske enote osvobodile Žužemberk. Nedaleč stran, v vasi Gornji Podšumberk, so 29. julija 1943 med napadom na sovražnikovo postojanko Sela pri Šumberku življenje izgubili trije narodni heroji – partizanski komandanti Milovan Šaranović, Predrag Jevtić - Dragan in Ivan Kavčič. Zadela jih je italijanska topovska granata.

V okviru našega ZB za vrednote Novo mesto v juliju organizira KO ZB za vrednote NOB Gabrje tradicionalni pohod »Derganc«, ki je posvečen

spomenu na z bodečo žico obdano naselje v letih 1941–1943 in ogledu ostankov italijanskih bunkerjev. KO ZB za vrednote NOB Birčna vas v sodelovanju z ZB za vrednote NOB Straža organizira prav tako tradicionalen pohod in tovariško druženje v Velikem Podljubnu, kjer se spominjamo tragičnih dogodkov iz leta 1943, ko je okupator ob pomoči domačih izdajalcev ustrelil prvoborca Franca Šalija in še dva partizana.

Na ravni Pokrajinskega sveta ZB za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine pa je glavni julijski dogodek prireditelj na Bazi 20, s katero opozarjamo na vlogo Kočevskega roga med NOB in borce NOV. Tudi ta slovesnost je postala že tradicionalna, dobro obiskana in odmevna. Še posebej je pomembna, ker želimo tudi s pomočjo medijev in povabljenih gostov podpreti in spodbuditi institucije na državni ravni, da začnejo trajno in celostno reševati status Baze 20, pa tudi partizanskih bolnic ter delavnic in partizanskih grobišč.

V aktualni številki glasila smo posebno pozornost posvetili 80. obletnici ustanovitve Partizanskega pevskega zbora, ki ga je aprila 1944 v partizanski bolnišnici nad vasjo Planina pod Mirno goro ustanovil prof. Karol Pahor. Kakšen pečat je ta zbor, prvotno poimenovan Invalidski pevski zbor, pustil v našem spomenu in zavesti, se lahko prepričamo na vsaki partizanski prireditvi, ki zagotovo ne mine brez partizanskih pesmi, največkrat prav v zborovski zasedbi.

Torej, glasilo je pred vami in medtem ko ga boste prebirali, bodo naše misli in načrti že usmerjeni k pripravi druge letošnje številke, predvidoma decembrske. Moramo vam priznati, da je bilo kar nekaj pomislekov in razmišljanj, ali z izdajanjem

glasila v takšni obliki in obsegu nadaljevati tudi v prihodnje, saj stroški, povezani z njegovo pripravo ter tiskom, ves čas naraščajo, po drugi strani pa nam viri financiranja vztrajno usihajo.

Žalostno je dejstvo, da nam že drugo leto zapored Mestna občina Novo mesto na razpisu za sofinanciranje letnega programa dela organizacije ni odobrila sredstev. Glede na to, da sta bili prijavi na razpisa formalno ustrezno in v roku pravilno oddani, se postavlja vprašanje, ali je program ZB za vrednote NOB Novo mesto za odločevalce na MONM vsebinsko neprimeren ali pa je morebiti preskromen po obsegu. Vsi, ki spremljate delo naše organizacije, si lahko odgovorite sami.

Pa da ne bomo kritični samo do naših lokalnih oblastnikov. Tudi sredstva, ki nam jih za naše delo namenja ZZB za vrednote NOB Slovenije in jih pridobiva prek pogodbe z Ministrstvom za

obrambo RS, so vsako leto nižja. Tako je tudi letos, kljub temu da je naš program vsako leto obsežnejši, tako vsebinsko kot po številu aktivnosti.

Ne glede na vse smo se v vodstvu ZB za vrednote NOB Novo mesto zavezali, da se bomo potrudili in poiskali dodatne vire financiranja, racionalizirali obstoječe delovanje ter skupaj z vašo pomočjo omogočili in zagotovili izhajanje našega glasila Naprej tudi v prihodnje. Verjamemo oziroma prepričani smo, da ima pisana beseda velikokrat večjo moč od kateregakoli ubojnega orožja, zato je pomembno ohraniti naše glasilo kot sredstvo v boju proti vsem silam, ki želijo s potvarjanjem zgodovinskih dejstev, omalovaževanjem NOB in povečevanjem nacifašizma ter kolaboracije na novo napisati zgodovino, izničiti vse vrednote antifašizma in NOB ter omejiti ali celo onemogočiti delovanje naše organizacije ZB.

Tovariško vas pozdravljam.

*Dušan Černe,
predsednik ZB za vrednote NOB Novo mesto*

ISSN 2784-756X

Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto

Sedež: Rozmanova 10, 8000 Novo mesto

E-naslov: zdruzenje.zb.nm@gmail.com

Za izdajatelja: Dušan Černe

Uredila in lektorirala: Jožica Jožef Beg

Fotografije: arhiv ZB za vrednote NOB Novo mesto

Oblikovanje in prelom: Ivo Šteblaj

Tisk: BS Teams, grafične storitve

Naklada: 1100 izvodov

Zlata plaketa Občinski organizaciji ZB NOB Dolenjske Toplice

Ob 83. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda in državnem prazniku Dnevu upora proti okupatorju je bila v Ljubljani razširjena slavnostna seja predsedstva ZZB NOB Slovenije ter podelitev listin in zlatih plaket.

Na prireditvi je predsednik ZZB NOB Slovenije tov. Marijan Križman predsedniku Občinske organizacije borcev za vrednote NOB Dolenjske Toplice izročil ZLATO PLAKETO ZZB NOB SLOVENIJE, s katero je ZZB NOB Slovenije odlikovala našo organizacijo.

Zlata plaketa, ki se podeljuje za dolgoletno uspešno delo društva pri ohranjanju in negovanju vrednot NOB 1941–1945, je bila podeljena na pobudo Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto in Pokrajinskega sveta Dolenjska in Bela krajina.

Podeljena plaketa je priznanje za dobro delo vodstva in s tem tudi celotnega društva, ki je skozi vsa leta svojega delovanja pod tem vodstvom

Na sliki: predsednik OO ZB NOB Dolenjske Toplice Avgust Bradač in Marjan Križman, predsednik ZZB NOB Slovenije

ustvarilo svojo prepoznavnost v domači občini pa tudi v širši javnosti na področju celotne Slovenije.

ISKRENE ČESTITKE!

*Avgust Bradač,
predsednik OO ZB Dolenjske Toplice*

Utemeljitev zlate plakete

Občinska organizacija ZB za vrednote NOB Dolenjske Toplice izredno uspešno in kakovostno uresničuje programske usmeritve Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, Pokrajinskega sveta za Dolenjsko in Belo krajino ter Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto. Že več desetletij uspešno deluje na področju ohranjanja in uveljavljanja vrednot narodnoosvobodilnega boja ter zgodovinske resnice o narodnoosvobodilnem boju. Do sedaj še ni bila odlikovana.

Organizacija, ki šteje 221 članov in s pomlajevanjem ohranja članstvo, je najštevilčnejša in po aktivnosti izstopajoča notranja organizacijska enota ZB NOB Novo mesto. Deluje na območju pod

Kočevskim rogom, kjer je bilo močno razvito partizansko gibanje. Zgledno vzdržuje spominska obeležja NOB na območju občine Dolenjske Toplice, mnogi člani pa uspešno delujejo tudi v Društvu za vzdrževanje partizanskih grobišč v Rogu.

Izpostavljamo zlasti uspešno organiziranje in sodelovanje pri lokalnih počastitvah zgodovinskih ter jubilejnih obletnic s spominom na NOB, na organizacijo ZB in njene zaslužne člane ter vrednote NOB.

Organizacija zgledno organizira redno in investicijsko vzdrževanje spominskih objektov, posvečenih dogodkom in žrtvam NOB; odlikuje se

pri organizaciji tovariških in družabnih srečanj; skrbi za tovarištvo, solidarnost in dobre odnose med članstvom, obiskuje in zagotavlja pomoč ostarelim ter bolnim članom; umrle člane s častmi pospremi na njihovi zadnji poti. Uspešno sodeluje s

šolo in šolsko mladino. V svoje vrste pridobiva mlajše člane in jih uvaja v vodstvene funkcije. Praporščak OO ZB NOB Dolenjske Toplice je uniformiran in se s praporom udeležuje mnogih spominskih prireditev.

*Dušan Černe,
predsednik ZB NOB NM*

Bronaste plakete ZZB NOB Slovenije

Iz Pravidnika o priznanjih Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije

11. člen

Bronasta plaketa ZZB NOB Slovenije

Bronasto plaketo se podeljuje za večletno delo v organih Združenj in Društev, za opravljanje funkcije predsednika Krajevne organizacije ZB NOB, članom odborov Krajevne organizacije ZB NOB za večletno uspešno delo, predsednikom komisij pri Združenj, aktivnim članom v izvršnem odboru Združenja in Društva.

Bronasto plaketo v imenu ZZB NOB Slovenije podeljujejo Združenja in Društva avtonomno.

Obliko in vsebino bronaste plakete določi Zveza. Bronasta plaketa vsebuje listino, ki je po obliki, velikosti in simbolih enaka Zlati oz. Srebrni plaketi ter jo podpiše predsednik Zveze. Združenja in Društva lahko podelijo plaketo tudi v škatlici (rjave ali bronaste barve), velikosti 14 x 11 cm. Pod njo je kovinska ploščica z vgraviranim imenom prejemnika.

Stroške bronaste plakete nosijo Združenja in Društva sama.

Bronasta plaketa tovarišici Silvi Kužnik, članici KO ZB NOB Žabja vas

OBRAZLOŽITEV

Članica KO ZB Žabja vas Silva Kužnik je bila rojena 18. 5. 1955. Z družino je živela v vasi Kot pri Semiču. V družini je bilo pet hčera. Po končani osnovni šoli je obiskovala gimnazijo v Črnomlju. Kot poslovna sekretarka je bila vse do upokojitve zaposlena na ZZZS v Novem mestu.

Tovarišica Silva Kužnik je postala članica ZB leta 2005. Vzornika sta ji bila starša. Oče je bil borec

*Silva Kužnik, Frata 2023, foto
Marko Klinc – Foto Life*

Cankarjeve brigade, mama je med vojno aktivno pomagala partizanom, po vojni pa je bila članica ZB do smrti. Po njeni smrti jo je v članskih vrstah nadomestila hči Silva.

Z delom v KO ZB za vrednote NOB Žabja vas pomembno prispeva k prepoznavnosti organizacije ZB, udeležuje se številnih spominskih dogodkov in svečanosti. Na omenjenih dogodkih sodeluje z recitacijami v kulturnem programu in ga na ta način zelo popestri. Je tudi članica spomske Novomeške čete, kjer predstavlja lik partizanke. V tem mandatu je tudi blagajničarka in članica IO KO ZB Žabja vas. Udeležuje se predavanj, pohodov, sestankov, rada sodeluje pri pripravi dogodkov.

V letu 2023 ima zabeleženih 49 dogodkov, od tega 5 pohodov, 6 izletov, 37 udeležb v spominski uniformi partizanke, 10 nastopov z recitacijami na spominskih dogodkih.

Delovanje v ZB ji je v veselje, ponos in dolžnost.

Novo mesto, 8. 1. 2024

*Jožica Fabjan,
predsednica KO ZB Žabja vas mestu*

Bronasta plaketa ZZB NOB Slovenije družini Šmajdek

Na gostoljubni Šmajdkovi domačiji, 2022

OBRAZLOŽITEV:

Šmajdkovi iz Velikega Podljubna že več desetletij sodelujejo z borčevsko organizacijo. Predniki so v času II. svetovne vojne aktivno delovali v podporo NOB v partizanski vasi Veliki Podljuden. Po vojni so na svojem posestvu dovolili postaviti spomenik padlim borcem in aktivistom v spomin in opomin

na tragični dogodek 10. 7. 1943, ko je pod streli okupatorja padel prvoborec Franc Šali in so okupatorjevi vojaki na krut način pobili še dva aktivista OF iz te vasi.

Sedanji rod gospodarja Vinka Šmajdka, ki je dolgoletni član združenja ZB NOB NM, ima spoštljiv odnos do spomskega obeležja NOB na svojem posestvu in na domačiji prijazno sprejema obiskovalce spomenika, zlasti družino Šali ter mnoge udeležence vsakoletnih spominskih prireditev, ki jih organizira KO ZB za vrednote NOB Birčna vas ob obletnicah v Velikem Podljudnu.

Posestvo postopoma prevzema naslednji rod, ki ima privzgojen pozitiven odnos do narodnoosvobodilnega boja in sprejema zatečeno stanje spomenika NOB na posestvu ter prevzema skrb za njegovo ohranitev.

Priznanje ZZB NOB Slovenije je skromna zahvala za njihov prispevek pri skrbi za spomenik NOB, za vsakoletno gostoljubje ter za prenašanje vrednot NOB na potomce.

Birčna vas, 16. 2. 2024

*Bogdan Mali,
predsednik KO ZB NOB Birčna vas*

In (Novo) mesto? nemško bombardiranje. ruševine. obnova.

Marjeta Bregar

Arhitekt Marjan Mušič je v besedilu K obnovi Novega mesta (Arhitektura za vse čase, Novo mesto in Dolenjska, ur. Marko Mušič, Ljubljana, 2002) zapisal: »Čas je kaj relativen pojem v razvoju vsakterega mesta. So obdobja, ko se zdi, da se ni nič spremenilo, pa tudi takšna obdobja, ki so odločno posegla v bit mesta, ga pomladila in v marsičem dopolnila, ali pa tudi pohabila in mu iznakazila izraz. Vsaka doba kleše mestu samosvoj izraz ...« In druga svetovna vojna, ki je »kakor pošast zaplesala in v divjem plesu uničila vse, kar je prišlo z njo v dotik«, je bilo eno izmed obdobj, ki je tako Novomeščanom kot samemu mestu povzročila velike rane. Štiri težka leta so pustila opustošenost in razvaline. Obnova mesta je, da bi zabrisala vidne sledi vojne, trajala desetletje, medtem ko sta bolečina in tragika dogodkov v ljudeh ostala mnogo dlje.

Razdejanje v Arkovi ulici in delu Florijanovega trga (danes Prešernov trg), 3. oktober 1943. Dolenjski muzej Novo mesto.

Močno porušeno mesto je zahtevalo načrtno in premišljeno obnovo in o tem se je razmišljalo že leta 1944, s pripravo regulacijskega načrta mestnega jedra. Prvi predlog je pripravil arhitekt

Novo mesto in bližnja okolico je med drugo svetovno vojno doletelo vsaj sedemnajstkratno bombardiranje, obstreljevanje in raketiranje, tako nemškega, zavezniškega in partizanskega letalstva. Najhujši so bili trije nemški letalski napadi, z največ žrtvami v samem mestu in veliko materialno škodo. Pri teh napadih je trpelo predvsem središče mesta. Aprilski napad 1941 je uničil poslopje današnje Osnovne šole Center, 14. septembra 1943 so med predirljivim tuljenjem nemške štuke odvrogle bombe predvsem na območje med žensko bolnišnico (danes Defranceschijeva ulica 1) in hotelom Koklič (današnja Rozmanova ulica), 3. oktobra 1943 pa je bilo pravo razdejanje na širšem območju pod Kapitljem v smeri glavne novomeške ulice.

Ruševine Koširjeve hiše (danes Glavni trg 25), 1944. Foto: Hans Dolenz. Ministrstvo za kulturo, INDOK center.

Božidar Gvardijančič. Po vojni, ko se je obnova mestnega središča dejansko začela, njegov predlog ni bil relevanten, zato sta delo nadaljevala zlasti arhitekta Herman Hus in Marjan Mušič. Slednji je

Po vojni so Novomeščani, tudi mladina, pospravljali ruševine z udarniškim delom, 3. junij 1945. Foto: Okrožna fotosekcija. Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije.

Rušenje hiše v nekdanji Arkovi ulici (danes Prešernov trg), 1945. Dolenjski muzej Novo mesto.

pustil neizbrisan pečat pri obnovi mesta. Letos mineva 120-letnica njegovega rojstva.

Na zgodovinski razstavi obravnavamo nemške letalske napade na Novo mesto. Osredotočamo se na samo mesto, ulice in stavbe ter izpostavljamo lokacije, kjer so bili napadi najhujši. Vprašamo se, ali so vojne rane in poškodbe ter povojna zagnanost pri obnovi domovine predvojno podobo mesta tako spremenile, da ga ni več moč prepoznati.

Novomeško mestno jedro predstavljamo skozi dokumentarne fotografije in urbanistične dokumente iz predvojnega, vojnega in povojnega obdobja ter današnjega časa. S predmeti in njihovimi zgodbami, povezanimi z letalskimi napadi, ter avdio in video vsebinami, ki vključujejo tudi dnevniške in spominske zapise prič tragičnih dogodkov, poudarjamo nujnost ohranjanja predmetne in nesnovne dediščine v zvezi teh dogodkov in celotne vojne.

Pri tem pa je pomembno, da se tako nesmiselnih žrtev napadov kot bombardiranj in njihovih posledic spominjamo in jih ohranjamo v našem spominu. Javnost na razstavi opozarjamo tudi na nevarnost neeksploziranih ubojnih sredstev, ki nam kot nevidni spomini iz časa vojne pretijo še danes. Predstavitev zaokrožujemo z umetnostnozgodovinskim pregledom delovanja likovnih ustvarjalcev v prvem desetletju po vojni ter oblikovanja glavnega mestnega spomenika NOB Na vratih.

Zgodovinska razstava, v sklopu katere smo izdali tudi katalog, bo na ogled v Dolenjskem muzeju Novo mesto med 21. junijem in 24. novembrom 2024.

IN NOVO MESTO?
nemško bombardiranje. ruševine. obnova.

petek, 21. junij 2024, ob 19.00
Mala dvorana Dolenjskega muzeja Novo mesto
Razstava bo na ogled do 24. novembra 2024.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Mestna občina
Novo mesto

www.dolenjskimuzej.si

Slovesnost v spomin na Zoro Rupena - Katjo

Združenje borcev za ohranjanje vrednot NOB Novo mesto je na pobudo članov iz krajevne organizacije Mestne njive - Ločna - Mačkovec v ponedeljek, 22. januarja 2024, organizirala spominsko proslavo v spomin učiteljici Zori Rupena - Katji, ki je bila rojena na ta dan v Mirni Peči in padla kot partizanka 27. februarja 1945 pri Mali vasi v Prekmurju.

Spominske slovesnosti pred OŠ Center, kjer stoji od leta 1985 njen kip, se je udeležilo blizu sto meščanov, med katerimi so bili predstavniki ZZB Slovenije s predsednikom Marjanom Križmanom, podpredsednico Andrejo Katič, članom odbora za urejanje glasila Svobodna beseda Ivanom Svetlikom in sekretarko Manjo Konkolič. Na slovesnosti so bili prisotni predsedniki večine krajevnih organizacij v občini.

Mnogi prisotni na slovesnosti so obiskovali OŠ Katja Rupena, kot se je trideset let imenovala šola, pred katero je potekal dogodek; s ploskanjem so potrjevali celotni dogodek in bili ponosni, da so obiskovali šolo, 'Katjino'. Spomin je mnogim segel v to preteklost in čutiti je bilo nostalgijo po tem obdobju. Šola je bila ponos, največja osnovna šola, okolje odličnih uspehov.

Bilo je slišati: Tu je delala moja tašča ... Moja žena je tu obiskovala šolo ... Moji otroci so ji sledili in se veselili vsakega šolskega dne ... Tudi jaz sem tu vodil krožke, tu hodil na vadnico in opravil prakso učitelja. ... Ja, to so bili časi!

Na dogodku je bila podana Katjina pot mladega, razposajenega, ponosnega dekleta, željnega učenja, do poklica učiteljice, aktivistke, skojevke in partizanke. Zaupane so ji bile številne naloge, ki jih je opravljala hrabro, s ponosom, z besedo poguma do zmag. Že iz dela njenega svaka Bogdana Osolnika *Z ljubeznijo skozi surovi čas* lahko spoznamo, kako je bila Katja priljubljena in kako je navduševala s petjem, besedo na partizanskih mitingih. Po novem letu 1945 je delovala med mladimi tam ob Muri, kjer so ozemlje še

Predsednik ZZB Marjan Križman polaga cvetje.

obvladovali Nemci in Madžari, ruska Rdeča armada pa je pred sabo potiskala vso soldatesko, ki je okupirala tedanjo Evropo. Tu na tem koščku ravnine med Dravi in Muro je padla partizanka Zora Rupena - Katja. Starejši domačini v teh krajih vedo, kje je bila ustreljena, kje pokopana in vedo, da je mati prišla na grob in poskrbela za prekop Katjinih posmrtnih ostankov na domače pokopališče v Mirni Peči. Na slovesnosti je to družinsko žalost izpovedala nečakinja Vera Klobčič, ki je po pripovedovanju lahko predstavila

*Zbrane je nagovorila Katjina nečakinja
Vera Klopčič.*

Dogodek so obogatili učenci Osnovne šole Center pod vodstvom mentorice Janje Zorko, ki že vrsto let sodeluje s krajem ob takih dogodkih. Prisluhnilo smo recitacijam in glasbenim nastopom učiteljice Katje Francelj, učencev Izze Zupančič, Pike Ban,

Laure Juršič, Lovra Šavlja ter skupini učenk s pesmijo Sončece moje. Nastop mladih je bogato popestril nagovore in predstavitve Katje kot učiteljice, aktivistke, skojevke, partizanke, ki je s svojim delom v naših srcih heroj časa svobode, ki jo uživamo danes.

Ponosni smo, da so nam bili v boju ohranjeni domovina, materina beseda in ponos, da so se naši predniki s pestjo in puško uprli okupatorju, ki nas je kot narod hotel izbrisati s površja tega lepega koščka zemlje med Muro, Dravo, Savo in Sočo. Želimo pa si, da bi bilo tudi v šolskem kurikulumu več besed o boju partizanov v težkih dneh, o katerih danes pričajo pesmi o trpljenju, požigih domov, o padlih, trpečih, odpeljanih v taborišča, izgnanstvo in svobodi, ki je prišla v maju 1945, vendar je naša Katja ni dočakala.

Hvala vsem, ki ste omogočili ta dogodek. Bil je svečan, veličasten in opogumljajoč.

Tekst in foto: Jože Pečnik

Tradicionalni Večer lirike upora: Čuvaj knjigo kakor mitraljez in glavo

»Veste, današnji večer je bil res en sam užitek gledati in ne samo poslušati! Redkokdaj doživiš tako lep primer sodelovanja generacij: od osnovnošolke iz četrtega razreda in študenta do predstavnikov starejše generacije. In partizanska lirika. Imenitno!«

Lirika upora 2024

Lirika upora_nastop Matevža Šege

Tako je na vprašanje, kako ocenjuje Večer lirike upora, odgovoril eden stalnih obiskovalcev podobnih prireditev v organizaciji Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto.

In res je bilo imenitno.

Liriko upora 2024 so oblikovali: Urban Gorenjec Dokl, Iza Zupančič, Luna Goršek, Robert Šupe, Heda Kastelic, Silva Kužnik, Lara Šega, Matevž Šega s kitaro, Neja Luzar, David Matjašič, Peter Moravec s harmoniko. Program je povezovala Terezija Potočar Korošec.

Slavnostni govornik je bil Borut Likar, ki je pripravil kratek, vsebinsko zelo zanimiv, informativni govor, s katerim je opozoril na partizansko izjemno skrb za slovensko besedo in kulturo: »V smernicah Glavnega štaba NOV in PO Slovenije,« je poudaril, »je bilo zapisano: Čuvaj knjigo kakor mitraljez in glavo. (Opomba avtorja: Kakšen vrstni red so postavili: knjigo, mitraljez in glavo!) In prav slovenski NOB je imel med vsemi evropskimi odporniškimi gibanji dokazljivo najbolj razvito kulturno življenje. Partizanska umetnost je v razmerah, ko je bilo to tako rekoč skoraj nemogoče, doživela razcvet. Poleg puške je stopila še kultura. Največ je bila prisotna lirika.«

Ob koncu prireditve je pred mikrofonom stopil še Jože

Pečnik, idejni oče novomeških večerov lirike upora. Zahvalil se je organizatorjem in nastopajočim ter izrazil željo, da bi v Novem mestu zastavili vseslovenski projekt »Rastoča partizanska lirika«, projekt, podoben mednarodno znani Rastoči knjigi.

Sestavljaavec programa Večera lirike upora je poskrbel, da se številni prisotni na predvečer obletnice smrti pesnika in narodnega heroja Karla Destovnika Kajuha niso priklonili samo partizanski liriki, pač pa tudi maternemu jeziku, saj je dogodek postavil na 21. februar, mednarodni dan maternih jezikov.

Tako so nastopajoči z recitiranjem počastili materni jezik, velikega pesnika upora in tudi druge avtorje partizanskih pesmi, ki so v tistem negotovem, a svetlem času upora budili domovinska in ljubezenska čustva ter tako bodrili upor in vivali pogum borkam in borcem v partizanskih vrstah ter na številnih mitingih med prebivalstvom ohranjali sanje o pomladi in svobodi.

Večer je bil kratek, a prijeten. Če smo slišali lepo misel Čuvaj knjigo kakor mitraljez in glavo, lahko poročilo zaključimo z mislijo:

Čuvajmo partizansko liriko!

(J.P.)

Poklon komandantu Alojzu Draganu

V soboto, 13. 4. 2024, je KO ZB za vrednote NOB Stopiče organizirala spominsko slovesnost na pokopališču na Dolžu ob obletnici smrti komandanta Alojza Dragana, domačina z Dolža. Tovariš Dragan je med NOB prehodil pot od partizana do komandanta Cankarjeve brigade in načelnika štaba XV. divizije, padel pa je na pragu svobode 16. 4. 1945.

Na slovesnosti je v svojem nagovoru Boris Hren, podpredsednik Skupnosti borcev Cankarjeve brigade, opozoril na ravnanja sosednje Italije in drugih držav EU, kjer se v zadnjih letih spet dviga podpora skrajno desnim gibanjem. Tudi slavnostni govornik Lenart Žavbi, poslanec Državnega zbora Republike Slovenije, je pozval k vztrajnosti pri prizadevanjih, da na svoji zemlji Slovenci ostanemo svoj gospod in naj ne dovolimo, da v tudi v Sloveniji zavlada skrajna desnica.

Dogajanje so popestrile učenke podružnične šole Dolž, ki so zbrane navdušile z recitacijami o svobodi in pesmijo »Očka, moj očka je bil partizan«. Svojo melodijo je dodal še član Mestne godbe Novo mesto na saksofonu.

Častno stražo ob spomeniku sta izvajala pripadnika Slovenske vojske.

Predstavniki Skupnosti borcev Cankarjeve brigade so ob postroju pripadnikov 1. dolenjskega spominskega partizanskega bataljona in praporščakov ZB NOB k spomeniku položili žalni venec, predstavniki ZB za vrednote NOB Novo mesto pa cvetje.

KO Stopiče se zahvaljuje vsem sodelujočim in obiskovalcem, posebno pa Krajevni skupnosti Dolž za ureditev okolice spomenika.

Smrt fašizmu – svoboda narodu!

Tekst: Zoran Župevec

Avtor fotografij: Miran Zupančič, KO Žabja vas

Poklonili smo se jim

V svojem letnem delovnem programu ima Društvo za vzdrževanje partizanskih grobišč v Rogu tudi nalogo, da njeni člani zadnjo soboto pred Dnevom upora obiščemo in uredimo grobišča v Kočevskem rogu. Tu v roških gozdovih so našli svoj večni mir tisti, ki jih je doletela neizprosna smrt sredi boja za svobodo iz okov tujih zavojevalcev in domačih izdajalcev.

Letos smo se na začetku akcije 20. 4. 2024 ob 8.00 zbrali člani iz novomeškega in kočevskega okolja, žal pa so Belokranjci manjkali z opravičilom, da bodo spomenike z belokranjskega dela Roga uredili sami. Na zbornem mestu se nas je zbralo nekaj čez 30 članov. Razdelili smo se v tri skupine in se v kombijih odpeljali na določene lokacije. Skupina, v kateri sem bila tudi sama, je dobila nalogo, da opravi delo na belokranjski strani.

Najprej smo se ustavili na Novem Taboru pri Črmošnjicah, kjer so na pokopališču pokopani neznani borci. Spomenik je nujno potreben obnove, zasaditve in novega peska. V Srednji vasi pri Črmošnjicah je v bližnjem gozdu grob Bogomila Ivančiča. Na Planini pod Mirno goro na pokopališču počiva partizan Drago Marin. Tudi ta dva groba bo treba jeseni na novo zasaditi.

Nadaljnja pot nas je pripeljala do naravnega kamna postavljenega v spomin zdravniku dr. Alojzu Mihelčiču. Ob cesti Planina–Ponikve stoji granitna plošča, na kateri je zapisano, da je bil v neposredni bližini pokopan Franc Rozman - Stane, v Sredgori stoji spominsko obeležje iz dveh izlizanih naravnih kamnov, posvečeno dvema borkama – sestrama Tončki in Slavki Troha, ki so ju na tem mestu pokončali domači izdajalci. Obiskali smo tudi grobišče Vinica, kjer so pokopani partizani umrli v bližnji partizanski bolnici, imenovani Vinica.

Z okolice vseh obeležij je bilo treba odstraniti listje, odpadle veje in vejice, grobove pa tudi opleti in pomesti, pobrati in pospraviti smeti okoli obeležij, pograbitati pesek. Namesto sveč smo k obeležju položili cvetje in umrle počastili z besedo in minuto molka.

Tovariško srečanje z malico je sledilo pri polharski

Čiščenje partizanskih grobišč v Rogu

koči na Pogorelcu, kjer se je udeležencem za opravljeno delo zahvalil predsednik društva Jože Florijančič.

Pa nam je dolžan zahvalo? Ne. Skrb za naše spomenike je naša dolžnost in v zahvalo njim ne zavržimo njihove daritve, ki so jo poklonili poznejšim rodovom za srečo, za svobodo, za človeka vredno življenje. Je tudi krik, naj jim ne prisojamo napak, ki so se dogajale v imenu borbe za svobodo med vojno in po njej – oni so umrli že davno prej, piše v knjigi ***Da bi v pozabo ne zbrisal jih čas.***

Ja, ni jim bilo žal dati življenja za boljše življenje poznejših rodov.

Helena Miša Kulovec

Proslava ob dnevu upora proti okupatorju v Dolenjskih Toplicah

Na predvečer dneva upora je Občinska organizacija ZZB za vrednote NOB Dolenjske Toplice s pomočjo Občine Dolenjske Toplice pripravila proslavo, v avli KKC pa razstavo Kraji spomina – moč in nemoč spomenikov.

Razstavo je postavil in o njej spregovoril profesor doktor Bojan Balkovec, ki je bil tudi slavnostni govornik na proslavi. Vsebina proslave je bila namenjena otrokom, ki so in še doživljajo vojne grozote in pomenu ter usodi spomenikov NOB. Udeležence na proslavi je pozdravil tudi domači župan Franci Vovk. Z glasbenimi točkami so nastopili MePZ Dol. Toplice, učenka domače šole Ilona Čih Zupančič, na violino je zaigrala Katja Lipičnik, članica glasbene šole Lipičnik, o vzroku nastanka in pomenu lesenega spomenika v Podturnu pa je pripovedovala skupina učencev 7. razreda domače šole. Sledil je film o usodi spomenikov NOB v nekdanji Jugoslaviji. Proslavo je vodila sedaj že upokojenka topliške šole Marija Andrejčič.

Tako film kot razstava govorita o usodi in pomenu spomenikov NOB v Socialistični republiki Jugoslaviji. Prikazani so v besedilu in slikah na panojih. Jugoslavija je veliko pozornosti namenjala spomenikom in drugim oblikam spominjanja na protifašistični boj in partizanski odpor v drugi svetovni vojni. Po Titovi smrti leta 1980 sta protifašistično in socialistično kulturo spomina začeli zamenjevati nacionalistična in fašistična kultura. Vse, kar je bilo povezano z vrednotenjem protifašistične in socialistične preteklosti, še posebej pa umetniška dela, je postalo predmet polemik, političnih napadov in odstranjevanja. Na tej podlagi so se nove države, kot tudi lokalne oblasti odločale za rušenje spomenikov,

Na fotografiji: Miša Kulovec in Avgust Bradač v družbi prof. Bojana Balkovca

poimenovanje ulic in šol, tudi v naši občini. Rojevati so se začeli lokalni fašizmi. Tudi v Sloveniji so začeli spomenike odstranjevati v 90. letih. Kasneje so jih odstranjevali s pretvezo, da jih bodo obnovili, a jih na njihovo mesto do sedaj še niso vrnili.

Takole beremo na enem od panojev: »Spomeniki so orodja kolektivnega spomina. Ta se preko njih vzpostavlja, utrjuje in obnavlja. Služijo za oblikovanje in razvoj občutka pripadnosti in identifikacije s skupno zgodovino, včasih pa poudarjajo tudi pomembne osebnosti, ki so najbolj zaslužne za oblikovanje in razvoj naroda in družbe.«

Dragi tovariši, kjerkoli bo postavljena ta razstava, je vredna ogleda, nam vsem pa v razmislek o odnosu do spomenikov, zgodovine in kolektivnega spomina.

Helena Miša Kulovec

Pohod »Novo mesto v žici« v znamenju spomina na čas upora in poguma

Dan upora proti okupatorju so Novomeščani tradicionalno obeležili s pohodom Novo mesto v žici.

Praznovanje se je zaključilo z osrednjo kulturno prireditvijo v novomeški občini. Pohodniki in pohodnice so se na pohod podali s treh štartnih točk v Novem mestu: iz Žabje vasi, Ločne in bunkerja na Drski. Lepo vreme je privabilo veliko obiskovalcev, ki so prehodili del poti Novo mesto v žici in se spomnili Osvobodilne fronte. Slednja je kmalu po okupaciji združila sile upora, kar je preraslo v vsenaroden osvobodilni boj in bila

navdih za mnoga osvobodilna gibanja v Evropi. Tokratni pohod ni minil samo kot spomin na leta vojne in okupacije, temveč so organizatorji v Združenju borcev za vrednote NOB Novo mesto poudarili prizadevanje za mir in končanje vojn, ki tudi danes še vedno pojavljajo v Palestini, Ukrajini in drugod. Svoboda in mir žal še vedno nista samoumevna za vse prebivalce našega skupnega sveta.

Pohod Novo mesto v žici se je začel na Drski s pesmijo.

Po Štukljevi brvi

Pohodniki so tudi letos napolnili Glavni trg.

Skupine pohodnikov so se ustavile na Glavnem trgu in pred ložo herojev, kjer so v spomin na padle borce, borke in talce položili vence, nato pa so se odpravili proti Pumpnci, kjer se je pohod sklenil z osrednjo praznično slovesnostjo v Novem mestu, na kateri je zbrane nagovoril predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto, tov. Dušan Černe, in v svojem govoru poudaril, da so bili okupacijski režimi po Evropi različni, da pa je žal ravno Slovenijo okupator obsodil na uničenje, čemur se je odločno uprla Osvobodilna fronta.

Dr. Jožica Jožef Beg je z mislijo, da je partizanstvo v veliki meri vključevalo tudi kulturo, pripravila pester kulturni program in v kratkem orisu medvojnega dogajanja poudarila, da je »štiri leta trajal neizprosni boj za svobodo, v katerem se je kalil slovenski narod in se je gradila slovenska država. Samo pomislimo na z žico obdana mesta, tudi Novo mesto je bilo med njimi, pa na Pohorski bataljon, Dražgoše, Javorovico, požgane vasi, taborišča smrti, na tisoče talcev ... grozljive smrti, ki jih niso zakrivali le okupatorji, ampak tudi in

Pohod se je zaključil s prireditvijo na Pumpnci

pogosto celo predvsem njihovi sodelavci. Žal se je tudi takrat uresničila misel Franceta Prešerna: »Slovenec že mori Slovenca, brata / kako strašna slepota je človeka.«

Na Pumpnci so nastopile recitatorke Heda Kastelic, Silva Kužnik, Terezija Potočar ter harmonikar Peter Moravec in kitarist Matevž Šega.

Luka Hrovat,
predsednik KO ZB NOB Drska

Strelsko tekmovanje v počastitev dneva zmage

Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto je dne 9. 5. 2024 ob 10. uri organiziralo strelsko tekmovanje v streljanju z zračno puško in tako počastilo 9. maj – dan zmage. S svojimi ekipami so sodelovale domoljubne, veteranske in invalidske organizacije Dolenjske, Bele krajine in Posavja, in sicer: Društvo vojnih invalidov Dolenjske, Bele krajine in Posavja, Območno združenje slovenskih častnikov Novo mesto, Območno združenje zveze veteranov vojne za Slovenijo, Društvo upokojencev Novo mesto in ekipa Združenja.

Tretje tekmovanje, ki ga je organiziralo Združenje, je potekalo na strelišču strelskega društva Gorjanci v Novem mestu. Prvo mesto je s 511 točkami osvojila ekipa Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto. Druga je bila ekipa Območnega združenja slovenskih častnikov Novo mesto s 504 točkami, tretje mesto pa je s 495 točkami osvojilo

Najboljši strelci na tekmovanju ob dnevu zmage

Območno združenje zveze veteranov vojne za Slovenijo. Ekipo Združenja so sestavljali strelci Janez Erpe, Drago Celič in Milan Rus.

Na četrto mesto so se uvrstili strelci Društva upokojencev Novo mesto s 425 točkami in na peto mesto Društvo vojnih invalidov Dolenjske, Bele

krajine in Posavja s 419 točkami.

Najuspešnejši posameznik je bil Andrej Pavlin iz Območnega združenja zveze veteranov vojne za Slovenijo s 176 točkami. Drugi je bil Janez Erpe iz Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto s 174 točkami, tretje mesto pa je s 171 točkami osvojil Srečko Hudoklin iz Območnega združenja slovenskih častnikov Novo mesto. Odlično sta tekmovala še preostala strelca Združenja, saj je Drago Celič zasedel četrto, Milan Rus pa sedmo mesto.

Strelsko tekmovanje je s pozdravnim govorom odprl predsednik Združenja Dušan Černe.

Po končanem tekmovanju je ekipa strelcev Združenja v prisotnosti ostalih udeležencev položila cvetje pri spomeniku NOB na Malem Slatniku. V bližnjem gostišču »Pri Štefanu« je član izvršnega odbora Združenja tov. Tone Murgelj podelil pokale in medalje trem najboljšim ekipam in strelcem, nato pa je v prijetnem vzdušju sledilo tovariško srečanje s pogostitvijo.

*Besedilo: Bojan Blatnik
Fotografije: Tone Murgelj*

IZ AKTIVNOSTI NAŠIH ORGANIZACIJ

Letna skupščina Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto

Zaradi objektivnih in subjektivnih razlogov je bila letos skupščina šele 16. maja v Vojašnici Franca Uršiča Novo mesto.

Skupščina Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto bi morala biti, kot to določa statut, sklicana do konca marca. Skupščino skliče izvršni odbor združenja, vendar pa je prišlo do zapletov pri njegovem sklicu. Predsednik združenja se je zaradi drugih obveznosti ni sklical seje IO, ki je sklicatelj skupščine. Šele po izraženem nezadovoljstvu nekaterih članov je bila za 23. aprila 2024 sklicana seja IO, na kateri so za datum skupščine določili 16. maj z začetkom ob 17. uri.

Po uvodnem pozdravu predsednika Dušana Černeta in ugotovitvi o sklepčnosti je prevzelo vodenje skupščine delovno predsedstvo: Darko Pucelj kot predsednik ter Boris Petančič in Peter Moravec kot člana.

Delo je potekalo po napovedanem dnevnem redu. Predsednik je predstavil delo združenja v letu 2023 in ga ocenil kot zelo uspešnega. Prav tako je podal finančno poročilo, vendar je bila razprava o njem močno otežena, za večino članov celo onemogočena. Predsednik združenja je namreč finančno poročilo kot gradivo za skupščino poslal

predsednikom po elektronski pošti šele ob 16.06, torej samo slabo uro pred skupščino, torej ga delegati niti ostali prisotni na skupščini nismo mogli prebrati, saj smo bili v času pošiljanja poročila že na poti na skupščino. Tako je bilo predsednikovo navajanje prihodkov in odhodkov v letu 2023 za večino od nas prisotnih samo niz števil in podatkov, ki jim je bilo težko slediti. Kljub temu je prišlo do razprave, saj se številke iz predsednikovega poročila niso ujemale s podatki iz poročila nadzornega odbora, ki je izdal poročilo z zadržkom, kar bi lahko pojasnili samo člani nadzornega odbora, ki so ga pripravili, a žal na skupščini ni bil prisoten nihče od njih. Iz vabila za sklic skupščine, ki ga je predsednik združenja poslal 5. 5. 2024 izhaja, da na seznamu vabljenih ni članov nadzornega odbora, čeprav bi morali biti. Zakaj se je to zgodilo in s kakšnim namenom niso bili vabljeni, se v podrobnosti ne bom spuščal in jih niti ne bom komentiral. To bi moral pojasniti sklicatelj skupščine.

Po zaključku razprave o poročilih so prisotni z glasovalno pravico glasovali o poročilih za leto 2023 in sprejeli naslednje sklepe:

1. Soglasno je bilo sprejeto poročilo o delu v letu 2023.
2. Finančno poročilo za leto 2023 se ne sprejme, dokler ne bo vsebinsko usklajeno med oddano bilanco in poročilom nadzornega odbora.
3. Članarina za leto 2025 je 15,00 evra.
4. Za prejemanje glasila *Naprej* se iz članarine prispeva 1,00 evro na vsak prevzeti izvod;

preostali del članarine ostane na računu OO in KO Združenja.

V nadaljevanju je predsednik združenja predstavil še program dela in finančni načrt združenja za leto 2024, ki so ju delegati KO in OO soglasno potrdili.

Posebna pohvala velja Tereziji Potočar, ki kot prostovoljka skrbno in transparentno vodi dokumentacijo združenja. Hvala tudi Vojašnici Franca Uršiča Novo mesto za uporabo prostora za izvedbo skupščine in pripravo malice za udeležence.

Darko Pucelj

Zbori članov krajevnih in občinskih organizacij

KO ZB za vrednote NOB Birčna vas

V petek, 9. februarja 2024, je potekal v OŠ Birčna vas letni zbor članov KO ZB NOB Birčna vas. Ob poročilu za leto 2023 in načrtu za leto 2024 je predsednik združenja Dušan Černe izročil zahvalo donatorju Jožetu Muhiču, ki je julija 2023 velikodušno financiral prehrano za udeležence spominske slovesnosti v Velikem Podljubnu. Hkrati smo predlagali, da se združenje na primeren

način zahvali tudi vokalni skupini KRONCE za njihovo pogosto popestritev naših spominskih slovesnosti v kulturnem delu s partizansko pesmijo.

Na skupščini 2024 pričakujemo, da bodo delegati podprli predlog za podelitev bronaste plakete ZZB NOB Slovenije za leto 2024 družini Šmajdek iz Velikega Podljubna.

Bogdan Mali

Zbor članov v Birčni vasi

Zahvala Jožetu Muhiču

KO ZB za vrednote NOB Bršljin

Na zboru članov KO ZB NOB Bršljin, ki je bil 20. 1. 2024 v gostinskem lokalu Kalia, je bil za predsednika izvoljen Marko Habjan.

Kljub slabši angažiranosti KO Bršljin so posamezniki ves čas skrbeli, da so grobovi in obeležja urejena. Jože Butara in Miha Butara poskrbita, da so urejeni spomeniki na Marofu, v gozdu na Kuzarjevem kalu in spomenik na pokopališču v Kamencah. Marjan Somrak s

sorodniki ureja spominski park v vasi Kuzarjev Kal, Katja Butara in Sonja Zaletel pa bdita nad urejenostjo partizankinega groba nad Luknjo. Člani pa urejajo tudi obeležje v Češči vasi.

Člani so izpostavili, naj ZB NOB Novo mesto obvesti Mestno občino Novo mesto o suhi brezi, ki je v neposredni bližini spomenika na Marofu in je taka nevarna za obiskovalce.

Marko Habjan

KO ZB za vrednote NOB Center Novo mesto

KO ZB NOB Center Novo mesto je letošnjo skupščino organizirala 27. 2. 2024, tako kot vsa leta doslej v Hiši kulinarike na Glavnem trgu v Novem mestu.

Na podlagi sprejetih programov na naših skupščinah in usmeritev, ki nam jih redno posreduje združenje, smo realizirali vse sprejete sklepe. Različnih organiziranih prireditev, proslav in predavanj se udeležujemo vsak po svojih močeh. Množično se udeležimo slovesnosti na Javorovici (letos 16. marca) in pohoda Novo mesto v žici. Predvidoma 30. 12. 2024 bomo organizirali kratko žalno slovesnost ob spomeniku obešenima partizanoma na Glavnem trgu v Novem mestu.

Naš IO vsako leto organizira strokovno ekskurzijo v kraje s partizansko preteklostjo ter novoletno srečanje. Nadaljevali bomo s srečanji vsak prvi

torek v mesecu, saj je odziv članov pokazal, da je taka oblika uspešna in učinkovita za naše delo.

Na koncu poročila bi se rada zahvalila združenju za vsa navodila in usmeritve, saj so nam v veliko pomoč pri izpeljavi programa dela. Kot vsako leto doslej posebno pohvalo zaslužita Milena in Zoran Žic, ki predano opravljata svoje kurirsko poslanstvo in sta gonilna sila naših članov pri obiskovanju proslav, obenem pa, predvsem Milena, skrbita za obiske pri bolnih in onemoglih članov. Vso pohvalo zasluži tudi naša blagajničarka Fani Picelj, ki – to ponovim vsako leto – kot jastreb bedi nad našimi evrčki in dosledno vodi blagajno.

Pravzaprav gre zahvala za uspešno izpeljan program tudi vsem ostalim, saj je vsak po svojih močeh sodeloval pri njegovi realizaciji.

Vera Splichal

KO ZB za vrednote NOB Drska

Zbor članov je bil 29. 2. 2024 z začetkom ob 17. uri v prostorih Območnega združenja Rdečega križa na Ulici Slavka Gruma.

Ob prihodu v dvorano so člani prejeli program dela, o katerem se je po sprejetju poročila o delu in finančnega poročila razvila živahna razprava. Na osnovi razprave sta se izluščili naslednji dopolnitvi programa:

1. uvrstiti prireditev v **Dobrnič** ob obletnici 1. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze leta 1943 tudi v naš letni koledar prireditev;
2. **povečati aktivnosti obveščanja** v javnih medijih o vseh dogodkih spomina na NOB in borbo proti okupatorju, da bomo bolj vidni in s tem tudi bolj prisotni v našem družbenem dogajanju.

Luka Hrovat

KO ZB za vrednote NOB Mali Slatnik

Predsednik KO ZB Mali Slatnik tovariš Ivan Hren je na zboru članov, ki je bil 10. marca 2024 ob 9. uri v prostorih Gostilne Štefan na Malem Slatniku, poročal o delu in finančnem poslovanju za leto 2023. Predstavniki KO ZB Mali Slatnik so se v letu 2023 udeležili številnih proslav, prireditev in komemoracij v čast boja slovenskega naroda v drugi svetovni vojni in osamosvojitveni vojni. Tudi v programu za leto 2024 je načrtovano, da

bodo člani sodelovali pri organizaciji na prireditvah državnega in občinskega pomena v spomin tradicije NOB in osamosvojitve (Javorovica, Dolž, pohod ob žici Novega mesta, Cvibelj, srečanje društev ZB na Bazi 20, komemoracije) in pri urejanju spomenikov v KO. Poleg tega bo KO ZB Mali Slatnik sodelovala tudi z drugimi KO ZB.

Ivan Hren

KO ZB za vrednote NOB Otočec

Zbor članov je bil 15. 3. 2024 v prostoru Gostilne pri Štefki.

Iz programa za leto 2024 izpostavljam:

- urejanje okolice spomenikov;
- obnova spominske plošče na stari osnovni šoli v Otočcu (še nerealizirano iz leta 2022);
- tekoča vzdrževanja na obeležjih na našem območju;
- organiziranje izleta – po dogovoru (Bela krajina);

- sodelovanje z drugimi KO in tudi z društvi v našem kraju pa tudi širše;
- pridobivanje novih članov.

O prireditvah in drugih aktivnostih bodo člani pravočasno in tekoče obveščeni po e-pošti, po telefonu ali pisno (naloga predsednika KO).

Določene aktivnosti bomo oblikovali sproti in po potrebi; pričakujemo večjo udeležbo na prireditvah in več aktivnosti pri vzdrževalnih delih.

Alojz Jožef

KO ZB za vrednote NOB Uršna sela

Zbor članov uršenske krajevne organizacije je bil sklican 17. 2. 2024 ob 15. uri in je potekal v prostorih Doma krajanov na Uršnih selih, kjer so nameščeni arhiv, drugo gradivo in prapor. Zbor se je začel in končal s partizansko pesmijo: Na oknu glej obrazek bled in Hej brigade je na harmoniki zaigral tov. Peter Moravec.

Predsednik je prisotnim predstavil poročilo o delu v letu 2023 in program dela za leto 2024; finančno poročilo je prebrala blagajničarka Martina Volk Kapler. Po razpravi smo potrdili obe poročili in program dela.

Program bo temeljil na usmeritvah, ki ga je sprejelo članstvo na zboru, temelj pa bodo tudi navodila združenja ter opravljeno delo v preteklem letu.

Izpostavili smo:

- administrativno delo (izdelava poročil, program dela, sklic zbora članov, izdelava zapisnika...);
- plačilo članarine 12 EUR (višja za 2 EUR) in

naročnina časopisa Svobodna beseda 8 EUR;

- skrb za pomlajevanje članstva v organizaciji;
- nadaljnja nadgradnja informiranja članstva na relaciji združenje–vodstvo organizacije–člani organizacije (z elektronsko pošto je obveščenih 33 članov, kar znaša 64,7-odstotno pokritost članstva).

Pri delu bo upoštevan tudi napovednik prireditev na širšem območju Dolenjske in Bele krajine, ki je objavljen v glasilu *Naprej*.

Prisotni bomo na spominskih svečanostih in prireditvah z obeležjem 80. obletnice, tudi povezanih s pohodi, in se udeležili okroglih miz, ki jih bo organiziralo združenje. V septembru načrtujemo skupaj s KO ZB Gabrje strokovno ekskurzijo na hrvaški otok Rab.

Še naprej bo poskrbljeno za spominska obeležja NOB in za dostojno poslopitev umrlega člana (pri tem bomo upoštevali želje svojcev).

Bojan Blatnik

OO ZB za vrednote NOB Škocjan

Na zboru članov, ki je bil 6. 1. 2024, smo sprejeli kot prioriteta zadolžitev vseh članov organizacije pridobivanje novih članov, predvsem mlajših.

Druge naloge:

1. aktivna udeležba na prireditvah, ki jih organizirajo organizacije ZB za vrednote NOB na Dolenjskem, Beli krajini in Posavju oz. vse tiste, na katere bomo povabljeni;
2. ob dnevu spomina na mrtve bomo obiskali spomenike oz. spominska obeležja NOB;
3. prvo soboto po 1. novembru bomo organizirali pohod in proslavo v spomin na prvi partizanski napad na nemško postojanko na Bučki – letos obeležujemo 83-letnico napada;
4. kot vsako leto bomo v dogovoru s predstavniki Robkove čete položili cvetje na grob narodnega heroja Vinka Robka (ob rojstnem dnevu 1. aprila ali obletnici smrti 19. maja);

5. v Zagradski gori bomo očistili spomenik, posvečen predvojnemu revolucionarju in organizatorju vstaje Francu Majcnu;

6. sodelovali bomo na skupščini združenja v letu 2024 in na rednih sestankih združenja;

7. opremili bomo spomenik v Škocjanu s QR-kodo, za kar bomo poskušali pridobiti finančna sredstva (Bučka že opremljena), če bo to še smiselno oz. če je v interesu združenja;

8. dopolnili bomo uniformo namestniku praporščaka (kapa, srajca);

9. obiskali bomo našo članico Olgo Bele, ki biva v Domu starejših občanov;

10. sodelovali bomo na prireditvah in aktivnostih v organizaciji ZB za vrednote NOB Novo mesto, Krško in Sevnica.

Janko Škoporc

KO ZB za vrednote NOB Žabja vas

Letni zbor članic in članov KO ZB Žabja vas je bil 26. 2. 2024. Na njem smo sprejeli naslednje stalne naloge:

1. skrb za ugled NOB, seznanjanje z dogajanjem v času druge svetovne vojne, skrb za povezanost članov ZB, sodelovanje s sosednjimi KO ZB, skrb za krajevne spomenike, ki so vezani na dogodke NOB, vključevanje mladih, zlasti v kulturne programe na svečanostih;

2. udeležba članov ZB na spominskih slovesnostih in pohodih, vezanih na čas NOB (Suhor, Javorovica, Kočevski rog, Trebelno, Žužemberk, Lokve).

Dodatni program KO ZB NOB Žabja vas:

- 8. februar – udeležba na kulturnem dnevu v Kranju (k sodelovanju vabimo tudi člane ostalih KO ZB);

• april ali maj – izobraževalna ekskurzija v Celje: ogled in seznanitev z zgodovino Starega Piskra in ogled znamenitosti starega dela Celja;

• junij – letni izlet članstva: Ljubljana – obisk Muzeja novejšje zgodovine, srečanje s predstavniki ZB Ljubljana, – ogled zanimivosti mesta, v primeru vožnje z avtomobili še obisk Sv. Urha;

• oktober – v sodelovanju s KO ZB Stopiče bomo izvedli spominski pohod in svečanost v poklon žrtvam belogardistov;

• v primeru, da bo v okviru združenja organiziranih kaj razstav, okroglih miz in podobno, se bomo le-teh udeležili v čim večjem številu.

Jožica Fabjan

Urh nas opominja

Načrtovani letošnji izlet, ki smo ga v KO ZB Žabja vas organizirali 8. junija, smo preoblikovali v strokovno ekskurzijo, saj je to narekovala sama vsebina dogodka, tj. obisk Spominskega območja Urh, spominske hiše II. grupe odredov v Podlipoglavu ter Muzeja novejše in sodobne zgodovine.

Prijavilo se je le trideset udeležencev iz štirih novomeških krajevnih organizacij za vrednote NOB; čeravno smo prek Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto povabili vse njegove organizacije, je bil odziv na naše povabilo za udeležbo dokaj skromen. Kaže, da so mnogi člani v KO kljub našemu zaprosilu ostali neobveščeni.

Za pomoč pri pripravi in sprejemu v Spominskem območju Urh se moramo še enkrat zahvaliti tov. Julki Žibert, predsednici MO za vrednote NOB Ljubljana, ki smo ji tudi čestitali za nedavno podeljeni naziv častne meščanke Ljubljane. Enako tudi dr. Martinu Premku za strokovno vodstvo po območju, tov. Miji Kocjančič, predsednici KO ZB za vrednote NOB Zadvor Sostro, in tov. Jožetu Martiniju.

Spominsko območje Urh nam je zgodovinar Premk

podrobno predstavil, kot zna le on. Mežnarija, v kateri kleti vzbuja vrh, ko se spustiš vanje, cerkev in lipi v bližnjem gozdu so bile prizorišča vojnih zločinov, postavljenih v časovni in vsebinski zgodovinski okvir. Nekaj pripadnikov lažnega Štajerskega bataljona, ki je po razkrinkanju njihovih pobojev pobegnilo iz Šentjošta pod Gorjanci, je svoje zverinstvo nadaljevalo na Urhu.

Pobočja Pugleda in Janč ter bližnjih gričev, povezanih z ozkimi dolinami, so bila teren prvih partizanskih enot leta 1941. Medvojno zgodovino teh krajev nam je v njihovi spominski hiši, poimenovani tudi Pugled, ob prigrizku dobrodošlice predstavila Mija, neutrudna predsednica krajevnih organizacij. Njen predhodnik nas je pospremil do nekaj impozantnih spomenikov vojnega časa.

Po vsestransko odličnem okrepčilu v gostilni Pri Micki smo si morali vzeti več časa za voden ogled razstav o slovenski zgodovini od obdobja pred 1. svetovne vojne pa vse do današnjih dni. Dvourni odlični vodnje s poudarkom na zgodovini 2. svetovne vojne je bilo večini veliko dopolnilo sicer širokega znanja o tem obdobju, in to zahvaljujoč

prav vodnikovemu znanju in predstavitvi. S simbolnimi darovi smo se zahvalili našim gostiteljem in jim posredovali publikacije Naše besede. Prijazni in neposredni so bili, preprosti v svojih besedah in dejanjih, s katerimi se volontersko razdajajo vsem, ki si želijo dopolniti svoje vedenje o dogodkih, ki jih iz pozabe časa rešuje naša organizacija. Tudi zato smo jih že ob

slovesu povabili, da lahko spoznajo naše kraje pod Gorjanci, od koder je nekaterim morilcem po razkritju t. i. Štajerskega bataljona uspelo pobegniti v postojanke na Urhu in zaselke v dolini. Unikaten izdelek enega od udeležencev ekskurzije je že izdelan. Kot spominek ga bo dobil vsak udeleženec, enako pa tudi naši gostitelji. Resnično smo jih hvaležni!

*Besedilo in fotografije:
Tone Murgelj*

V SREDIŠČU

Rosa Mohar, prof. zgodovine

80 let od ustanovitve Partizanskega pevskega zbora

Počasi, počasi je prihajala na Rog pomlad. Spodaj, tam daleč pod Rodinami so že cvetele breskve in razvrglo se je popje trtam. Nad Rodinami so že bukve pokazale svojo pravo, tako nežno zeleno barvo. Krog Sredgore pa so imele šele rahlo modrikast sij, a tja proti Gačam so bile njihove veje še gole kot pozimi, le lubje je bilo nekoliko bolj sočno in je začelo spreminjati barve. Po tratih okrog Planine so se pokazale prve trobentice. V Ponikvah in po vrtačah pod Gačami so se topili zadnji zameti snega. Nad gozdovi in nad tratami so ležale v jutrih kot svilena volna mehke meglice, v katere so se zadevali sončni žarki, da so se zlatile, kot bi vesna dihala vanje. Potem je sonce vzhajalo vsak dan bolj zgodaj, vsak dan je postajala vesna bolj živa, bolj lepa. Zelenje je šinilo od Sredgore prav daleč navzgor do vrha Mirne gore. Neko jutro so razprostrle češnje svoje cvetje po pobočjih nad hišam in zapela je kukavica (dr. Bogomir MAGAJNA: Sredgora, odlomek iz novele, ki izpoveduje piščevo doživljanje naših krajev med NOB, ko je iz bolnice na Snežniku prišel na partizansko poroko).

Planina, vasica, ki leži pod vrhom pohodniško znane Mirne gore – Gore miru. Želim vam na kratko predstaviti njeno zgodovino. Gručasta vas na zarasli kraški planoti je nastala v 13. stoletju pred nemško kolonizacijo in nosi slovensko ime po visoki planinski legi in gorskih pašnikih na robu Kočevskega roga. Nemško ime Stockendorf oz. kočevarsko Aobe pa pomeni drevesne panje po krčenju gozda. Pred drugo vojno je bila to velika vas s 33 hišami in 131 prebivalci. Bila je sedež občine in župnije; od 1836 je imela tudi ljudsko šolo, gasilski dom, godbo, gostilne, trgovino, nad vasjo mogočen vaški studenec z letnico 1848 in srcem, obdanim s smrekovimi vejicami, ki izpričuje zavedanje vaščanov, da je bila zanje voda tako pomembna kot kri – vir življenja ali živa voda itd. Vaški učitelj Zagažen je bil zaslužen, da je bil leta 1928 napeljan vaški vodovod, leta 1929 pa je bil na Mirni gori zgrajen planinski dom. Zagažen je bil tudi mojster cepljenja sadnih dreves. Planina je imela veliko sadovnjakov. Nekaj mogočnih starih sadnih osamelcev še danes priča o tem, da je bilo sadje nekoč sestavni del jedilnega menija.

Prišla je vojna in z njo izselitev okrog 115 prebivalcev Kočevarjev; 22 hiš je opustelo. V vasi je ostalo nekaj slovenskih prebivalcev, med njimi nam vsem znana Rezka Žnidaršič oz. Planinska Rezka ali kot jo je poimenoval varuh Planine gozdar Franc Janež – edina planinska roža in samotarka Rezka. Nekatero zapuščeno hišo so naselili ljudje iz doline. Semiški zdravnik Lojze Mihelčič je poleti 1942 pripeljal v vas ranjence Belokranjskega odreda. V prostorih bivšega župnišča so uredili zasilno bolnišnico. Ne za dolgo. Po dveh tednih so se preselili v bližnjo izpraznjeno in še nedotaknjeno kočevarsko vas Ponikve. Italijanski vojaki so Planino z župniščem vred delno požgali 31. julija 1942, v času znamenite več mesecev trajajoče ofenzive, med katero so izbrisali kulturno krajino, ki so jo več kot 600 let gradili v zimi 1941/42 preseljeni Kočevarji. Vas je znova preživljala hude ure in škodo avgusta in septembra 1942. V vasi in okolici je italijanska vojska znova požigala med spopadi z borci Tomšičeve in Cankarjeve brigade.

Po kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 je Planina postala pomembna opora partizanom, saj so imeli v vasi bolnišnični center za okoli 100 rekonvalescentov, porodnišnico, tesarsko in mizarsko delavnico, narodno kmetijo (gojili so tudi tobak) za oskrbo bližnjih bolnišnic itd. Ker je bilo veliko požganih in opustošenih domačij neuporabnih, so partizani zgradili več manjših in večjih barak. V hiši Planinske Rezke so bili nastanjeni borci, štab sanitete, partizansko sodišče in še zdravstveno osebje je našlo prostor za počitek, med njimi zdravnica dr. Zvezdana Zadnik. Planinska Rezka je bila neuničljiva zveza z dolino, kamor je kljub vojni vihri redno hodila k maši in iz Semiča prinašala partizanom različne potrebščine in obvestila. Dragi bralci, teta Rezka, kot smo jo klicali otroci, je delo in izkušnje vojnih let nadaljevala več kot 20 let po vojni. Redno in odgovorno je opravljala delo prve in do danes edine prave poštarice. Iz Rodin je, seveda peš, prinašala pošto na Planino, Mirno goro, Sredgoro in gozdarskim delavcem. Bila je mežnarica vaške cerkve sv. Elije. Njena vztrajnost in ljubezen sta podaljšali življenje tudi po vojni opustošeni roški vasici.

Po vojni so se tu naselili gozdni in kmetijski delavci. Zgrajena je bila gozdarska hiša – logarnica z revirnim gozdarskim vodstvom, stanovanjsko poslopje za delavce, obnovljena šola in seveda novo zgrajeni hlevi oziroma posestvo Kmetijske zadruge Črnomelj. Zadnja leta pa postaja neke vrste kraj oddiha, ki tudi s slabo vzdrževanima makadamskima cestama in z zanemarjenim vaškim središčem odseva žalostno podobo nekdanje veličine.

*»In ves slovenski rod, hvaležno posveti
junakom svojim najslavi, časti,
od zmag do zmag nas vodil je tovariš Stane!«* (C. Zagorski, M. Klopčič)

20. aprila 1944, na začetku pomladi, ki jo poetično opisuje dr. Magajna, je bil na obrobju roških gozdov na Planini v hiši, ki je danes ni več, ustanovljen Invalidski pevski zbor. Nedaleč stran, v grapi roških gozdov, je imel dobrih pet let svoj zadnji dom komandant Stane. Pesem *Komandant Stane* je bila in je še vedno pogosto slišana na nastopih zbora, ki je pognal svoje korenine dobrega pol leta pred izgubo, tudi svojega, komandanta GŠ NOV in POS.

Ustanovitev zbora se je zdelo kot novo rojstvo in upanje okrevajočih ranjencev – partizanov. Tisti, ki niso mogli več nositi orožja, so se borili s pesmijo in besedo. Pojoča četa sedemnajstih mladih fantov, izbranih izmed več kot osemdesetih rekonvalescentov, je v kmečki izbi ene od domačij prizadevno vadila pod taktirko očeta zbora skladatelja Karola Pahorja. Karol Pahor (1896–1974) je bil akademsko izobražen skladatelj, doma v Vrdeli pri Trstu. Pred odhodom v partizane 1943 je kot honorarni pedagog na Glasbeni akademiji v Ljubljani na besedilo Mateja Bora napisal sploh prvo partizansko pesem Hej, brigade.

Tudi po več ur dnevno je imel vaje edinstveni zbor v takratnem vojskujočem se svetu. Prvi nastop je imel 27. aprila 1944 v rojstni Planini pod Mirno goro. Število pevcev je do julija 1944 narastlo na 32 in do konca vojne je bilo že 33 članov.

Vaje pojoče čete v Sadinji vasi. Fotografijo hrani Muzej novejšje zgodovine v Ljubljani.

»Oče« zhora je bil skladatelj Karol Pahor. Fotografijo hrani Muzej novejšje zgodovine v Ljubljani.

S partizansko in ljudsko pesmijo so bodrili borce, ranjence in prebivalce po vsej Beli krajini, na območju Kočevskega roga in na Radiu OF. Prepevali so pesmi Kajuha, Bora, Klopčiča, Brejca, Udoviča idr. Njihov dirigent je takrat skladal pesmi tudi za vsakdanjo rabo, ki so danes že ponarodele: *Na juriš, Jutri gremo v napad, Komandant Stane, Pesem jetnika, Hej, brigade, Lirična koračnica, Ne bo me strlo* itd. Po nekaterih virih naj bi med

narodnoosvobodilnim bojem okoli petdeset skladateljev partizanov ustvarilo več kot tristo zborovskih skladb. Nekateri od njih so z vodenjem pevskega zbora vse do dandanašnjih dni uspešno ohranjali glasbeno dediščino pesmi upora. In ne le to, številni od njih so se s svojim glasbenim ustvarjanjem med vojno in po njej trajno zapisali v zakladnico raznovrstnega slovenskega glasbenega ustvarjanja.

Nastop Invalidskega pevskega zbora v Črnomlju. Fotografijo hrani Muzej novejšje zgodovine v Ljubljani.

Pahorjevo pionirsko mesto je januarja 1945 prevzel skladatelj in pianist Pavel Šivic (1908–1995), ki je prva leta druge svetovne vojne preživel v nemškem in italijanskem ujetništvu. Zbor je vodil do junija 1945. Pevci so gostovali med ranjenimi partizani v Bariju in že prvi dan osvoboditve Ljubljane, 9. maja 1945, so imeli v glavnem mestu svoj 120. nastop. V tem obdobju je nastal njihov železni repertoar, ki ga sestavljajo priljubljene borbene pesmi, večinoma pisane prav zanje.

Nekaj let po vojni so le občasno nastopali, leta 1952 pa sta ga z imenom Partizanski invalidski pevski zbor obnovila Pavel Šivic in skladatelj ter zborovodja Janez Kuhar (1911–1997), avtor prve partizanske opere *Tam nekje v gozdovih*). Po prenehanju delovanja invalidov v zboru se je leta 1972 preimenoval v Partizanski pevski zbor, kot se imenuje še danes. Od leta 1953 je stopil na čelo zbora in ga 28 let vodil skladatelj in zborovodja Radovan Gobec (1909–1995), doma iz Podgrada pri Ilirski Bistrici. V tem času je imel zbor več kot 1.000 nastopov doma in v tujini. Zbor je v 70. letih imel prek 80 pevcev.

V letih 1980/81 je zbor vodil Miro Kokol, od leta 1981 Milivoj Šurbek in nato Ciril Cvetko

(1920–1999) v letih 1985/90 in Peter Škrjanec 1990/92. Ko je vodenje leta 1992 prevzel dirigent in zborovodja Franci Gornik (roj. 1940), je imel zbor zgolj 22 pevcev. Zaradi načrtnega dela in družbene klime je zanimanje za delovanje v zboru naraščalo in število članov se je povzpelo tudi na 41 pevcev. Dolgoletnega zborovodjo Franca Gornika je po četrto stoletja leta 2017 zamenjal mlajši Iztok Kocen.

Pevci so imeli vsega skupaj več kot 3.600 nastopov, po nekaj deset na leto. Pesmi so posneli na različne avdio nosilce, od vinilnih plošč, magnetnih trakov do zgoščenk. Prepevajo partizanske, tuje pesmi upora in domoljubne pesmi iz zgodovine zadnjih 100 let, ko se je slovenski narod boril za svoj obstoj – za svobodo in človečnost. Prejeli so številne najvišje strokovne in državne nagrade. Ponosni so na Prešernovo nagrado, nagrado AVNOJ-a in nagrado mesta Ljubljane.

Partizanska pesem nosi v sebi vrednote upora, tovarištva, solidarnosti in boja za človekove pravice. Nekdanji predsednik zbora Bogdan Leban je pred leti za tednik *Mladino* izjavil, da bo pel v zboru tako dolgo, »dokler ne bomo kot narod stopili skupaj in kot v Kajuhovi pesmi Samo milijon nas je skupaj zapeli, da nas je dva milijona«.

Ob 80-letnici delovanja je imel Partizanski pevski zbor koncert tudi v Semiču. Prisluhnili smo lahko udarni partizanski pesmi in kantati Hej, partizan, ki jo je napisal Radovan Gobec in njen nastanek sovпада z letnico ustanovitve zbora. Kantato so izvedli s 25-članskim komornim simfoničnim orkestrom in solistoma. Semič, 26. april 2024. Foto: Zvone Butala.

Za konec še eno razmišljanje. Igralec Vid Valič je pred časom na svojem profilu Facebook objavil fotografijo starega očeta, igralca Aleksandra Valiča, ko je le-ta avgusta 1944 na Planini tudi s sodelovanjem Pojoče čete na mitingu recitiral Cankarjevega Hlapca Jerneja in pod njo zapisal:

*»Ali so bili slabi ljudje med partizani? Zagotovo ... Jaz sem partizana spoznal skozi pripovedovanje mojega dedka. **Zame je partizan pošten in pogumen človek, ki se je uprl veliko močnejšemu in superiornemu agresorju, ker je hotel obdržati svojo kulturo, svoj jezik in svojo domovino.** Zato z veseljem rečem **SMRT FAŠIZMU, SVOBODA NARODU**« v spomin svojemu dedku, ki je pri svojih 22-ih letih branil Slovenijo, se skrival po gozdovih, napadal sovražnika, širil slovensko zavest ter Slovincem in Slovenkam, ki so trpeli zaradi vojne,*

Oktobra 2017 je Partizanski pevski zbor pri Beceletovi jami zapel pod vodstvom zborovodje Franca Gornika. Foto: Alojz Jožef.

Združenje borcev za vrednote NOB Semič je dan boja proti okupatorju počastilo z zanimivo razstavo o rojstvu in delovanju edinstvene pojoče čete.

Petje partizanskih pesmi je bilo nedavno vpisano v register nesnovne kulturne dediščine. Slovenska partizanska pesem se je pojavila med drugo svetovno vojno, po njej pa je nastala bogata produkcija uglasbitev za pevske zборе.

Pobudo za vpis je dal Partizanski pevski zbor, ki kot društvo deluje v Ljubljani. Kot nosilca vpisa v register sta poleg Partizanskega pevskega zbora vpisana še Ženski pevski zbor Kombinat in Moški pevski zbor Slave Klavore Maribor, je zbor sporočil na svoji strani na Facebooku. Za pobudo so se odločili, da bi nekaj 100 pesmi, ki so po različnih knjižnicah in arhivih, ohranili prihodnjim rodovom.

Vir: <https://www.rtv slo.si/kultura/dediscina/petje-partizanskih-pesmi-je-dobilo-mesto-v-registru-nesnovne-kulturne-dediscine/710321>

Na novoletnem srečanju o Marjanu Kozini

Člani ZB za vrednote NOB KO Kandija Grm in Majde Šilc smo vztrajni in spoštljivi do vsega, kar našo družbo in posameznika bogati. Poleg prijateljstva, solidarnosti, domoljubja in drugih vrednot se moramo večkrat spomniti na ljudi in dogodke, ki so zaznamovali našo zgodovino in kulturo.

V naši KO ZB že več let zapovrstjo uresničujemo tako, da poimenovanje ulic, kjer živimo in delujemo, osvežimo in poglobimo ob novoletnem srečanju članov in krajanov. Ob pomoči strokovnih delavcev Dolenjskega muzeja gospe Marjete Bregar, gospoda Boruta Križa in 13. decembra 2023 gospe Majde Pungerčar smo se zbrali že na 11. srečanju in druženju.

Predsednik Krajevne skupnosti Majde Šilc gospod Adolf Zupan je na dogodek povabil sokrajane iz Ulice Marjana Kozine, saj smo člani ZB pripravili program tako, da je med navzočimi zaživel spomin na Marjana Kozino. To je bilo 13. decembra 2023 ob 16. uri v novih prostorih KS v novem stanovanjskem bloku na Jakčevi ulici 25. Uživali smo v kratkem glasbeno-pevskem programu malčkov iz vrtca Ciciban, nastopu pianista Andreja Povšeta in mladinskega pevskega zbora Glasbene šole Marjana Kozine pod vodstvom prof. Vide Zorko in prof. Petre Slak. Slikovno predstavitev

Člani NOB KO Kandija Grm in Majde Šilc z zanimanjem spoznavajo zgodovino svojih ulic.

življenja in dela pa nam je predstavila kustosinja Majda Pungerčar. Ob koncu nas je nagovoril predsednik KS in voščil vse dobro v letu 2024. Srečanje s krajanji je spodbuda, da bomo s programom »Ulice v naši KS« nadaljevali tudi v prihodnje.

Marija Rus

Marjan Kozina: Novomeščan – akademik, skladatelj, pedagog, publicist in prevajalec

Marjan Kozina se je rodil 4. junija 1907 v Novem mestu. Od leta 1910 do 1915 je družina živela v Vipavi. Po vrnitvi je v Novem mestu obiskoval deško šolo in novomeško gimnazijo. Glasbeno se je izobraževal v Ljubljani, na Dunaju in Pragi.

Služboval je v Zagrebu, Ljubljani, Mariboru in Beogradu. Poročil se je z Nedo Andrijanič iz Novega mesta. V zakonu sta se jima rodila sin Jurij in hčerka Metka. Ne glede na to, kje je živel, se je vedno znova rad vračal na Dolenjsko.

Marjan Kozina. Foto: Zofija Kumbatovič. Hrani: Dolenjski muzej Novo mesto.

Pogled na rojstno hišo Marjana Kozine. Foto: Boštjan Pucelj. Hrani: Dolenjski muzej Novo mesto.

Veliko časa je preživel v družinski zidanici na Trški gori, v kateri je imel svojo sobo s klavirjem, kjer je ustvarjal. Umrl je 19. junija 1966 v Novem mestu, kjer je pokopan na pokopališču v Ločni.

Pisal je simfonije, vokalno glasbo, samospeve, scensko glasbo ter zborovsko in filmsko glasbo.

Med drugo svetovno vojno je do leta 1943 bival v Beogradu, potem pa je odšel v partizane. Deloval je v propagandnem oddelku in bil od leta 1944 član Glavnega štaba. Udeležil se je boja na Ilovi gori in bil borec za Trst, kjer je do umika partizanske vojske deloval kot glasbeni urednik na radiu Trst.

Njegova žena Neda je bila zaprta že v Beogradu, po vrnitvi domov v Novo mesto pa je bila z otrokoma izseljena v Neumarkt. Marjan Kozina je med vojno uglasbil številne partizanske pesmi, pisal skeče in organiziral partizanske mitinge.

Novo mesto se je velikemu skladatelju poklonilo z odkritjem spominskega obeležja na njegovi rojstni hiši in s spomenikom v parku Knjižnice Mirana Jarca. Od leta 1971 se po njem imenuje novomeška glasbena šola, v kateri je tudi dvorana Marjana Kozine in njegov doprski kip. Leto prej je bila imenovana Ulica Marjana Kozine. Družinska

Pogled na nekdanjo Kozinovo zidanico na Trški gori. Foto: Boštjan Pucelj. Hrani: Dolenjski muzej Novo mesto.

*Pelerina
Marjana Kozine,
platno,
1943–1945.
Foto: Boštjan
Pucelj. Hrani:
Dolenjski muzej
Novo mesto.*

zidanica na Trški gori je v lasti MO Novo mesto in čaka na obnovo. V Dolenjskem muzeju hranimo klavir, na katerem je igral skladatelj v letih

službovanja v Mariboru, nekaj notnih zvezkov, spominsko ploščo iz pročelja Kozinove zidanice in pelerino iz partizanskih let.

*Majda Pungerčar,
Dolenjski muzej*

SPOMINI

Glej trpečega človeka

*Glej trpečega človeka:
nag v človeški je tegobi;
svet svobodo mu odreka,
v lastni se duši tesnobi.
Vse trpljenje tega veka
brez nehanja vanj se steka;
vsaka želja, nada, sanja
iz bridkosti mu poganja;
v srcu vera v boljše dni
mu kot večna luč gori.*

Igo Gruden

(Iz zbirke »V pregnanstvo«)

Na severozahodni strani otoka Raba, med zalivoma Kampor in Sv. Evfemija, kakšnih šest kilometrov od starodavnega mesta Raba, je bilo med II. svetovno vojno fašistično taborišče, imenovano »koncentracijsko taborišče za civilne vojne internirance Rab«.

Leta 1953 so bili na tem mestu postavljeni veličastni spomeniki v počastitev spomina umrlih internirancev. Tako so uredili del pokopališča pri cerkvi Sv. Evfemije, kjer je pokopanih nekaj otrok, umrlih takrat, ko še ni bilo taboriščnega pokopališča. Postavili so spomenik, kjer je bilo taborišče, a največjega na taboriščnem pokopališču.

9. septembra 2023, ob 80-letnici osvoboditve taborišča, se je 48 udeležencev Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto pridružilo 1000 drugim na slovesnosti pri spomeniku na taboriščnem pokopališču. Dogodek, ki je bil spominsko in tesnobno obarvan, nas je prevzel z

V italijanskem koncentracijskem taborišču na Rabu je izgubilo življenje veliko Dolenjcev in Belokranjcev. Foto: Ana Hosta

*Veličasten mozaik je delo Marija Preglja.
Foto: J. G.*

bogatim programom. Igral je orkester hrvaške vojske, peli so pevci italijanskega pevskega zbora ANPI iz Furlanije-Julijske krajine, recitatorji, operna pevka, vodenje je bilo slovensko in hrvaško ... Veličasten trenutek je bil govor predsednice Republike Slovenije in predsednika Republike Hrvaške. Med drugimi nas je nagovoril predstavnik Vsedržavnega združenja partizanov Italije (ANPI Italia). Za prisotne in vse, ki so spremljali prireditvev kako drugače, so pomembne besede vseh govornikov, ki so enotni v tem, da ne smemo pozabiti na trpljenje naših prednikov, zgodovinska

dejstva in pričevanje o dejanjih fašizma in nacizma. Po proslavi smo odšli v hotel na Loparju, kjer smo se po večerji prijateljsko družili in od tod naslednji dan s trajektom odpotovali na otok Krk. To je bil izletniški dan za kopanje, sproščanje in prijateljevanje. Pozno popoldne smo se vračali proti domu in med potjo ob Petrovi harmoniki in pesmi podoživljali vse, kar smo doživeli in zaradi česar smo šli na dvodnevni izlet, ki ga je združenje podprlo v programu za leto 2023.

Če bo priložnost za izlet v letu 2024 v kaki drugi organizaciji, vam priporočam, da se ga udeležite.

*Zapisala Marija Rus,
soorganizatorica izleta 2023
Fotografije: Jovo Grobovšek*

Zbrane je nagovorila predsednica Republike Slovenije Nataša Pirc Musar.

Na slovesnosti je nastopal orkester hrvaške vojske.

Kalvarija Šklandrove družine

Ali se vam je kdaj zgodilo, da ste po naključju našli zapiske svojca, ki pričajo o času njegove mladosti? Včasih človek očitno čuti, da mora zapisati, kar se mu je v življenju zgodilo – dobrega ali slabega. V zvezku s črnimi platnicami so zapisani tudi spomini moje matere Silvestre Jožef, rojene Škländer. Morda jo je k pisanju spodbudila vnukinja Jasna, ki je morala v srednji šoli za nalogo pri zgodovini narediti intervju s starejšo osebo o življenju med NOB. Verjetno so se ji takrat obudili spomini, o katerih ni veliko govorila. Njeno pričevanje osvetljuje dogajanje med NOB pri Beceletovi jami in v okolici.

*

Na vsaki proslavi pri Beceletovi jami me zaboli srce, ker nista nikoli niti omenjena naš oče niti požgani dom, ki so ga zanetili Italijani ob ofenzivi. Pred ofenzivo so se aktivisti vsak večer sestajali v naši hiši na Pahi – naš oče, Gregorčič, Žura in obveščevalec z imenom Klemen, ki jim je dostavljal obvestila. Tisti večer, preden so se zatekli v Beceletovo jamo, je k očetu prišel Gregorčič in ga povabil, naj gre z njimi v jamo, kot so se dogovorili. Takrat sem bila stara dvanajst let in se vsega dobro spominjam. Moja mama je skuhala zajčjo obaro, Gregorčič, oče in mama so jedli za mizo, otroci pa smo bili ob krušni peči. Ko smo se najedli, se je Gregorčič dvignil in rekel mojemu očetu: »Jože, gremo v jamo.« Oče mu je odgovoril: »Lojze, nikar v dolino, v jamo. Nobeden se ne bo rešil. Bežimo v hribe.« Gregorčič je rekel: »Mi imamo dogovorjeno,« in odšel.

Naslednje jutro se je v neposredni bližini jame močno kadilo. Gorela je Beceletova domačija. Sovražniki so po dveh dneh zvabili ljudi iz jame in ugotovili, da našega očeta ni med njimi. Italijanski vojaki so z dvema domačinoma pridrvili na naš dom na Pahi. Oče je zadnji trenutek ušel, mama in mlajša brata pa so postavili čez cesto, od koder so morali gledati, kako so ropali po domačiji, na koncu pa vse zažgali. Zvečer je prišel oče pogledat, kaj se je zgodilo, in ko je videl, da ni pri pogorišču mame in fantov, bi skoraj znorel. Ponoči so se domov vrnili mama in brata. Povedali so, da so jih Italijani odpeljali v Zagrad na dvorišče Prešernove hiše, kjer so imeli sodišče. Sojenju sta prisostvovala dva domačina. Eden od njiju je obvladal italijanščino, zato je bil glavni prevajalec in izpraševalec.

Zasliševal je mamo in hotel vedeti, kje je mož. Mama mu je povedala, da je odšel z Gregorčičem, ne ve pa, kam. Morala mu je zagotoviti, da se bo oče naslednji dan javil v komandi; če tega ne bo storil, bodo vse poslali na Rab. Od tistega dne, ko smo vse izgubili, smo se skrivali po Grčevju. Spali smo po zidanicah, bili smo lačni, slabo oblečeni, saj nam je vse pogorelo. Domačini nam niso kaj dosti pomagali, ker so se bali belogardistov.

Oče je po usmrtni Alojza Gregorčiča prevzel njegovo funkcijo podsekretarja OF, poveljnika zaščite širšega območja in gospodarskega referenta šmarješkega podokrožja in jo opravljal ob pomoči Mihe Janca s Trške gore, vendar sta tudi onadva nekaj mesecev kasneje sledila tovarišem iz Beceletove jame. Za očetom je bila namreč razpisana velika nagrada, ki je zamikala izdajalca. Pred prijetjem mojega očeta so belogardisti pridrvili pred hišo. Mama, brata in sestra so se razbežali po vasi, mene pa so prijeli, ker sem kot zadnja zaklepala hišo. Poveljujoči me je zasliševal, kje je oče, vendar mu nisem ničesar povedala, zato je od podrejenega vzel puško in me s kopitom udaril po hrbtu, da sem obležala na tleh. Vdrli so v bajto in zopet odnesli vse, kar se jim je zdelo uporabno. Očeta in Miho Janca so belogardisti ujeli, ju 18. decembra 1942 v Novem mestu zverinsko mučili in ju v Šmihelu pri sv. Roku še živa zakopali.

Očetovo aktivistično delo sta prevzeli moji teti Francka Gorenc in Pepca Škländer, ki sta živeli v zidnici v Grčevju. V njunem domu je bila javka, dokler nista bili aprila 1944 izdani in so ju po izdaji zverinsko umorili domobranci iz postojanke na

Trški gori. Po tem umoru se je precej zmanjšala aktivnost delovanja aktivistov na našem območju, saj je bilo prenevarno. Obveščevalni center se je konec aprila preselil čez Krko v Podgrad. Ustanovljen je bil izobraževalno-obveščevalni center »Jura«, med vodilnimi centra pa je bil tudi moj bodoči mož Alojz Jožef - Muc.

Ana Škländer je ostala sama s štirimi otroki. Foto: osebni arhiv družine Jožef.

Ko ni bilo več očeta, smo imeli malo več miru. Staro bajto na Pahi 6 nam je odstopila Gotlipova mama iz Šempetra. Tudi tja so nam obveščevalci dostavljali gradivo, pa tudi kakšno manjšo vsoto denarja. Spominjam se, da nam je nekega dne torbico prinesel neki Jože Kantar (to je vse, kar vem o njem). Ko je odhajal, so bili na vratih že belogardisti. Zadnji trenutek smo torbico skozi zadnji vhod vrgli v grmovje, da niso prišli do vsebine. Belogardisti so prevrnili hišo, a niso našli ničesar, so nam pa pokradli, kar so nam ponoči prinesli partizani.

Partizani so bili pri nas stalni gostje. Pozimi so se pogreli, s sabo prinesli kaj hrane, podnevi pa so prišli zagrizeni belogardisti, ki so nam pojedli, kar so našli, in odšli. Pri nas sta se večkrat ustavili tudi Zora Rupena in Slavka Becele, ki sta nas bodrili, da prihajajo boljši časi. Družine, katerih možje so bili pri beli gardi, niso živele v pomanjkanju, saj so jim možje oz. očetje prinašali hrano iz Novega mesta, veliko pa so nakradli po vaseh. Mi, ki smo ostali brez očeta, mama brez moža, smo celo vojno

stradali. Nekako smo se pa le prebili do konca vojne.

Spominjam se, da smo morali proti koncu vojne prisilno kopati za bunkerje v Šempetru (danes Otočec). Nisem imela ne primerne obleke ne obutve. Tisti, ki so bili bolj na strani okupatorja, so dobili kombinezone, obutev in karte za hrano, mi pa ničesar. Takrat je bila zelo huda zima. Bilo je 32 stopinj pod ničlo, mi pa smo kopali. Ob 12. uri smo imeli enourni odmor. Premražene in blatne nas je na dom sprejela Johana Darovec, občasno pa smo bili tudi pri Pergarjevih. Tam smo pojedli, kar smo imeli, pa tudi pogreli smo se, nato pa smo šli naprej na delo. Ker smo bili umazani od kopanja, nas ni nihče maral v hišo, zato smo bili teti Johani še posebej hvaležni. Vse to je trajalo do 7. ali 8. maja, v bistvu do konca vojne.

Zadnji večer prisilnega dela sta nas obiskali Medvedova Štefa in Pepa ter nam svetovali, naj ne spimo doma, ker domobranske horde med begom pustošijo po hribu. Prespali smo v eni od zidanic v Grčevju. V naši okolici se je še po vojni potikala skupina skrivačev, ki je delala škodo okolju in smo se je zelo bali. Dobro se spominjam, da sem bila nekega dne na poti proti domu, ki ni bil moj pravi dom, ko je iz grmovja planil eden od teh skrivačev in me močno pretepel. Prav tako se spominjam, da sva s sestro Ani okopavali krompir na naši njivi. Naenkrat je priletela iz grmovja ročna bomba rdeče barve. Ne vem, kako, a sem jo prijela in vrgla pod breg, kjer je eksplodirala. Ni naju sicer ranila, sva pa popadali po tleh. Take stvari so se dogajale še celo leto 1945. Nekaj nepridipravov je bilo polovljenih in obsojenih, nekaj njih pa se je potuhnilo in niso nikoli odgovarjali za svoja dejanja.

Vojne je bilo konec. Očeta smo prekopali na pokopališče v Otočcu in začeli obnavljati porušeno in požgano domačijo. Mama se ni tako znašla, kot bi se oče, vendar nam je pomagalo veliko ljudi in po desetih letih življenja v Gotlipovi bajti smo se zopet vselili v svoj dom.

Naša družina je v tej vojni plačala kar velik davek. Umorili so mi očeta in še pet ljudi ožjega sorodstva. Ko to pišem, sem napolnila 73 let in sem vdova po

možu, ki je bil borec NOB. Nikakor ne sprejemem enakosti med borci NOB in hlapci nacifašizma. Spomini na tiste čase so še preveč živi in ni človeka, ki bi me prepričal drugače.

*

Kalvarijo Šklandrove družine s Pahe je moja mama Silvestra zapisala šest let pred svojo smrtjo.

*Rokopis prepisal
Alojz Jožef*

Dan, ko se je zgrnilo nebo

Ko je umrla priljubljena partizanska učiteljica JOŽICA CETIN - VENTURINI

*Jožica Cetin -
Venturini
(Vir: Wikipedija)*

Tam pod Straško goro, Srebotnikom, kot mu pravijo domačini se iz gornjega dela reka Krka spusti v ravninski del svojega toka. V koritu med Rogom in dolenskim hribovjem se nekako umiri pred Stražo. Pod hribovitim Srebotnikom, tam od strmoljskega klanca naprej tudi cesta steče mirneje. Tu se začne železnica od silosov državne rezerve, kot temu rečejo domačini. Mostov je danes več; v večini so leseni, lepo cimprsko postavljeni, le ta v Vavti vasi je bil že pred prvo vojno betonski (1905). Med vojno so bili porušeni ali strogo zastraženi z bunkerji.

Čas med obema vojnama je za to področje pomenil kot razcvetelo obdobje. V okoliških gozdovih se je drvarilo, kuhalo oglje, mleli so številni mlini in pele žage. Na vlak so tovorili hlodovino in nažagan les, ki je bil zložen od glavne ceste vse tja do železniške postaje. V vasi so trgovali trije močni trgovci –

Darovec, Štrumbelj in Šurla. Dularjevi so prednjačili v kmetijstvu. V vasi je delala žaga, tam ob izviru potoka pod Srebotnikom. Dela je bilo veliko, zaslužki borni, kar se je odražalo tudi v kulturnem utripu kraja. Dejavní so bili v župnišču, na odru so uprizorili vsaj ene odrsko delo na leto, aktivni so bili sokoli.

Šola v Vavti vasi je dnevno sprejemala do šeststo učencev. Mladež je hodila v šolo peš, bosa, s kakšnim suhim krhljem v žepu tudi do pet kilometrov daleč. Radi so se ustavljali pri Ladiju, v Šurlatovi trgovini in prejemale bonbone iz steklenega kozarca na trgovskem pultu. Šurlatova družina je bila napredna. Veleposestnika in trgovca Franca Šurle, naprednega duha in pogleda, zaverovanega v delo, so dopolnjevali žena Marija, sin Ladi, hčerke Valči, Alma in Marica. O Marici želim povedati nekaj več, ker je bila moja tašča, saj sem se poročil z njeno hčerko Darko. Ravno Marico, roj. 1907 tu v Gornji Straži, sem velikokrat klepetal o dogodkih, ki so se zgodili v kraju in okolici. Bila je šolana, učiteljica s končanim učiteljiščem v Mariboru, gladko je znala nemško in italijansko, igrala violino, bila je »načitana«, skratka kulturna ženska.

Vedela je veliko. Poznala je ljudi, okolico. Bila je aktivna v domačem Sokolu. Kot učiteljica bi morala

nastopiti po dekretu službo v Belem polju, tam na meji Črne gore in Kosova. Govorila je o službovanju v Ajdovcu, Soteski, Dvoru, Toplicah, Polomu in Vavti vasi. Vozila se je na vozovih prevoznikov ob koncu tedna, ko je hodila domov. Veliko je omenjala učitelja Cvara iz Soteske. Z njim si je menjala knjige in čtivo, pisala mu je nareke v nemščini in italijanščini. Povem lahko, da je bila klena, domoljubna, Slovenka v srcu in duši, z nagibom vključevanja v skupno državo Jugoslavijo. Takšni so bili tedaj časi. Iz Straže so šli mladi na pogreb prestolonaslednika Ferdinanda v Beograd in bili razočarani ob zasedbi italijanskega okupatorja v aprilu 1941, kar so javno pokazali.

Za kraljeve italijanske vojake, ki so aprila zasedli Stražo, je znala reči, da so bili to preprosti, nešolani, kmečki, raje pastirski ljudje. Čudili so se, da imajo ljudje v Straži več imetja in hrane kot njihovi domači na Siciliji. V trgovini so kupovali različna živila, kavo, sladkor, in to pošiljali domov. Iz skladišča pa so morali domačinom deliti pakete pomoči kralja, zavojevalca, okupatorja. Fašizem so prebivalci začutili kasneje, ko se je začel upor prvih partizanov, po ustanovitvi partizanske novomeške čete in dogodkih v Dolnji Straži, s požigom Petrletove hiše in z izgoni v taborišča. Italjančki, kot so jim pravili, so peli, bili glasni, po dvoriščih lovili kokoši (galino). Stalno so vpili za dekleti: »Sinjorita, sinjorita ... molto bene ...«

Marica mi je pripovedovala tudi o tistem črnem dnevu, 27. marcu 1944. Spomladi, ko je postalo topleje in so bila dela v vinogradih opravljena, se je na petih koncih začel pouk v partizanski šoli. Marica je poučevala v Dolnji Straži. Za pouk so se pripravljale z Rezo in Viko Kulovec, Kocjanovo in Jožico Cetin. Bile so dogovorjene, da uporabljajo Jožičin deklinški priimek, ker so bile tam v Dobovi, Brežicah, z Nemci že težave. Kot aktivistke so morala Šurlatova dekleta zaradi matere molčati, oče Franc je vedel, kaj se dogaja. Ladi je odšel oktobra 1941 na Frato, da postane partizan, pa mu je dr. Saje to odsvetoval zaradi rane na želodcu. Na Šurlatov dom je prihajal tudi Pavle, njen fant in moj tast, ki je bil kot železničarjev sin iz Cegelnice z brati udeleženec pohoda na Bučko, kjer je staknil strel v dlan.

Marica se je spominjala, da je bil tisti dan nekako napet, vetroven in oblačen, nič kaj prijazen. Ljudje so govorili, da se Nemci z domobranci iz ostankov zloglasnega štajerskega bataljona, ki se je zadrževal v predelu gozda v Cegelnici in Bršljinu, pripravljajo na pohod. Kam, ni točno vedel nihče. Vedeli so, da si »lažni partizani« prizadevajo priti nekam bliže Grosupljemu, Ljubljani. Bili so prava nadloga za ljudi, ki so morali priti v mesto, saj so poti vodile mimo njih. Bilo je nekaj pobojev aktivistov in kurirjev.

Pripovedovala je: »Imela sem tri šolske ure pouka, branja-pisanja, računanje in domoznanstvo. Učenci so radi sodelovali. Papirja, zvezkov, svinčnikov je bilo malo. Tablic, kot so jih uporabljali njihovi očetje in mame, niso imeli več. Veliko so peli.« Po končanem pouku je običajno popeljala mladež skozi vas do domov in nato peš nadaljevala do doma preko Rese. »Tam na prihodu na glavno cesto so naleteli na nemške vojake s psi. Ni bilo več časa, da se kam skrijejo, izginejo izpred oči tej soldateski, ki je takoj ščuvala pse na otroke, učence in se smejala ob njihovem strahu. Zahtevali so Hitlerjev pozdrav, dvig roke, s strumnim pogledom. Otroci jih niso razumeli, zato je učiteljica Marica pojasnjevala v nemščini, da so otroci, da tega ne vedo. Takrat je eden od psov že prevrnil Martina Žnideršiča in ga obgrizel do krvi. Močno, zares hudo obgrizel. Otroci so se razbežali, soldateska pa se je smejala in nadaljevala pot proti Gornji Straži, vendar ne v koloni, raje razbito po celotnem prostoru hrbta hriba, kjer so bile raztresene hiše in zidanice.

V tem času so bili v stavbi pošte učiteljica Jožica, aktivistka Anica Zavodnik in še en partizan, ki je bil na sestanku z aktivistom Mišičem, obveščeni, da se bližajo Nemci, bolje rečeno Hitlerjeva soldateska, sestavljena iz predstavnikov vseh podjarmljenih držav. Med njimi so bili Čerkezi, Kozaki, Gruzijci, Bolgari, Ukrajinci ... in domobranci, ki so nadlegovali vaščane, pregledovali kleti, svisli, kozolce, štale, ropali, kar jim je bilo všeč. Prisotni domobranci so iskali aktiviste in skrite partizane dobro uro in krenili po bregu proti Strmolam. Tam so iskali in po nekem namigu, slutnji, naleteli na Jožico in Antona Mišiča. Pretepanja in zmerjanja ni hotelo biti konec. Sledil je poboj, usmrtitev

partizanske učiteljice Jožice Cetin Venturini, ki je zapustila sina Dušana in partizana Oskarja, intendanta Cankarjeve in Tomšičeve brigade, tistega Oskarja, ki je znal italijansko in jim, črnosrajčnikom, velikokrat ponagajal ob prehodu prek Krke na romanskem jezcu. Kako so se ga bali! Ko je bil na drugi strani, jim je zapel serenado, oni na straži, v bunkerju, pa so namerili puške v nasprotni hrib in streljali, streljali. Oskar je na varnem bregu zavriskal in izginil v gošči gozda ob spremstvu kurirja Vinka Malega.

Ob tej hajki proti Ravbarjevi zidanici, kjer se je zgodil poboj, sta bežala tudi aktivistka Anica in mlad partizan s sestanka, Anica Zavodnik (na sliki prva z desne) in neznani partizan ter se hotela prebiti prek Krke na romanskem jezcu, kjer je vodila kurirska pot proti Sušicam in Bazi 20, vendar za to časa ni bilo. V vrbju ob reki, gošči, sta se skrivala in ko sta videla, da Nemci ob reki pregledujejo grmovje, sta se spustila v vodo in iz nje molila le glavo. To ju je rešilo. Vojaki so sčasoma opustili iskanje in se napotili naprej v breg, kjer se je slišalo vpitje okoli Ravbarjeve zidanice. Nadaljevali so svojo pot, nadlegovali ljudi, tudi do posilstva kmetice tam v vasi nad Krko.

Življenjska pot priljubljene učiteljice Jožice Venturini je prekinila zločinska horda. Pogreb v naslednjih dneh je bil množičen. Otroci so prinesli pomladansko cvetje in ji zapeli. Bilo je žalostno, srce parajoče!

*

Spominska plošča, posvečena Jožici Venturini (Vir: Wikipedija)

Naključje je hotelo, da sem prišel v šolo v Vavti vasi kot mlad učitelj in starejše učiteljice so mi takoj prepustila delo pionirskega odreda in športa. Po dveh letih dela smo pionirski odred preimenovali v PO Jožice Venturini OŠ Vavta vas (prva pionirska predsednica je bila Marjetka Kocjan) in leto kasneje še Pionirsko športno društvo Jožica Venturini Vavta vas (predsednik Slavko Špeljko), ki je v letu 1972 postalo najboljšo društvo po uspehu in delu v Sloveniji. Odred je prejel več nagrad za izvedbo pionirske kurirčkove pošte in za izvedbo aktivnosti NNNSP (Nič nas ne sme presenetiti!). Šola je kasneje nosila ime Jožica Venturini, vse do osamosvojitve naše domovine, ko so takratni občinski možje brez sklepov skupščine, imenovanja in volje ljudi šole v tedanji občini poimenovali po krajih. Z imeni je ljudem odšel tudi ponos, del svobode, pravice do odločanja, pripadnosti in morda še kaj.

Po spominu napisal Jože Pečnik, nekdanji učitelj v Vavti vasi in vinogradnik na straškem hribu, v gorci s Šurlatovo kletjo, zidanico, ki na svojem pročelju hrani enajst krogel okupatorjevih vojakov, tam zadaj, na gornji strani pa je bila jama, v katero je bil prenesen sanitetni material italijanske ambulante po kapitulaciji, ki jo je vodil med prebivalci priljubljen zdravnik Filippo Gagliano. Terenci so ta material prenesli na Brezovo reber. Del te zapuščine je rodbina Šurla podarila ob poplavih prizadeti partizanski bolnišnici Franja (zdravstveno torbico, stetoskop, zavitke tablet, morfija in radio).

Viri uporabljeni v pripovedi:

- *pripoved učiteljice, tašče Marije Ane Ajdič, roj. Šurla*
- *pripoved brata Martina Žnideršiča iz Gotne vasi,*
- *pripoved Brede Goričar, roj. Bele, iz Grosupljega, povzetem po dogodku obiska Anice in Franca Zavodnika, leta 1980, v zidanici na Pograjcu pri Beletovih.*

Naj se nikoli ne ponovi

»Babi, povej nam, kaj vse si ti počela, ko si bila otrok kot smo mi sedaj. Katere igre si se igrala, si imela veliko prijateljev, katera je bila tvoja najljubša igrača, pravljica?« Takšna in podobna vprašanja mi zastavljajo zdaj moja pravnukinja in pravnuka. Vzajem si nekaj časa, da spomini oživijo in sežejo daleč nazaj: najprej na lepša povojna šolska leta, nato tudi na boleči čas med NOB.

Rojena sem bila v začetku II. svetovne vojne v Metliki očetu Ivanu, kovaču, in mami Mariji, šivilji. V družini sta me pričakala sestra in brat. Stara mama je živela čisto blizu nas, a v svoji hišici ob gospodarskem poslopju. Mama in ate, nekdanja sokola, sta že od začetka vojne delala kot aktivista OF. Ata je bil pol leta zaprt v novomeškem zaporu, nato je odšel v partizane. Mama je ostala na terenu, skrbela za družino in veliko drugih takrat pomembnih stvari, za kar je po vojni dobila priznanje spomenica 1941.

O svojem takratnem otroštvu ne morem splesti povezane zgodbe, saj so se v spominu ohranili le posameznimi dogodki, ki so se globoko dotaknili moje otroške duše. Naj opišem dva.

22. 10. 1943 so Nemci čez Gorjance vdrl v Metliko, ki je bila del osvobojenega ozemlja Bele krajine. Mama se je z nami tremi otroki umaknila v Žumberak. Nato pa smo s XIII. proletarsko brigado, ranjenci vojaške bolnice in večjo skupino civilistov hodili peš mimo Jastrebarskega, prek ceste Zagreb–Karlovac do Pisarovine na Kordunu. Pešali smo le ponoči, v hladnem in mokrem vremenu, z malo hrane in s spanjem podnevi na prostem. Starejši so včasih po poljih pulili repo. Kako je bila slastna, čeprav surova in blatna! Stric Lovro, ki je bil v zaščitnici, nas je občasno razveselil z žličko prahu knajpa in surovega riža. Žvečili smo in tako tolažili lakoto. Včasih sem bila deležna dveh žličk, ker sem bila najmlajša in sem ves čas pogumno hodila.

Kar naprej so nas nadzorovala sovražna letala. Ob enem od preletov je dekle, ki je pomagalo mami skrbeti za mojega šestletnega brata, pobegnila v zavetje, brata pa pustila samega. V zaščitnem partizanskem vodu je bil slučajno tudi moj ate. Na čistini je zagledal jokajočega otroka, ga med tekom zgrabil in stisnil k sebi. Šele na varnem je spoznal, da je rešil svojega sina. Hajke je bilo konec in v izropan dom smo se vrnili 9. 11. 1943, malo pred mojim četrtnim rojstnim dnevom.

Nedelja, 16. 7. 1944: Iz Hrvaške je prek Vivodine in Drašičev vdrla v Metliko nemška vojaška kolona, v kateri so bili tudi ustaši, četniki in drugi njihovi pajdaši. Spotoma so požgali hiše in gospodarska poslopja, ropali, ubijali, posiljevali ... Mama se je skupaj z drugimi aktivisti umaknila v gozdove proti Semiču in s seboj vzela konja, k vozu pa privezala krave. Otroci smo na željo stare mame ostali v Metliki. A poveljnik je za požig izbral prav njeno hiško in naše skupno gospodarsko poslopje. S staro mamo smo na dvorišču morali gledati, kako so ognjeni zublji zajeli najprej pod s krmo in slamo, nato še svinjake, hlev, kokošnjak in zajčnice. Zagorelo je kot bakla. Živali so nebogljenostno krulile, kokodakale, cvilile in v mukah zgorele. Stara mama je želela rešiti vsaj psico, ki je bila z verigo pripeta k dolgi žici, da se je sicer lahko sprehajala po dvorišču. A tudi tega oficir ni dovolil. Jokali smo otroci, stara mama in živali. Neznosen smrad se je zarezal v pljuča, velika bolečina in žalost pa v srce. Mama se je naslednji dan vrnila. Bili smo srečni, da smo imeli vsaj živino in mleko. Staro mamo smo sprejeli pod streho naše hiše. Njena hišica in gospodarska poslopja pa niso bili nikoli več obnovljeni. Danes je tam veliko parkirišče ob začetku glavne ulice v Metliki iz novomeške smeri. Takrat je v Metliki zagorelo 31 hiš in 141 gospodarskih poslopij. (Vir: Kronika mesta Metlike, 2003).

Pravnuki radi pozorno spremljajo moje pripovedi, tudi sprašujejo, hočejo podrobnosti. A včasih sem v zadregi. Pa ne zaradi vsebine odgovora, bolj zaradi načina, kako otroku zgodovinske dogodke predstaviti realno in razumljivo glede na sedanje razmere. Meje so odprte, potujejo v Italijo, Nemčijo ... Ne smem posploševati. V Nemčiji in Italiji so bila tudi odporniška gibanja. Fašistov naj ne bi bilo več. Ali res? Naj se nikoli več ne ponovi.

Anica Bukovec,
KO ZB NOB Drska

»JANKO (JOHN) GOJMERAC, SLOVENSKI PRISELJENEC V ZDA IN VETERAN II. SVETOVNE VOJNE, DOBITNIK LEGIJE ČASTI, NAJVIŠJEGA FRANCOŠKEGA PRIZNANJA.«

Janko (John) Gojmerac. Foto: U.S. Army/Sgt. William Griffen.

Vir: <https://www.ousa.org/news/wwii-army-veteran-receives-frances-highest-honor>

Približno tako so se glasili naslovi novic, ki so se okrog 20. oktobra 2023 pojavile na portalu ameriške vojske in v lokalnih ter deželnih medijih zvezne države New York.

V sicer umirjeno življenje devetindevetdesetletnega gospoda so vnesle dinamiko vznemirljivih dogodkov, telefonskih klicev, intervjujev in naposled slovesno podelitev tega velikega priznanja, s katerim je prejel naziv *viteza legije časti*.

John Gojmerac je bil rojen 24. avgusta 1924 na Hrvaškem. Z družino je prišel v Slovenijo v zgodnjem otroštvu in kot Janko Gojmerac živel v Gribljah (Bela krajina) vse do leta 1938. V Evropi je bilo že čutiti vonj po bližajoči se vojni, tudi v Griblje so prihajale zaskrbljujoče novice, in prav zato, da bi se izognil morebitnim strahotam, sta se Jankova starša odločila, da bo najrazumnejši korak, ki ga lahko naredijo v obstoječih razmerah, emigracija v Združene države Amerike. Tam je sicer že nekaj časa bival Jankov oče Petar, prepričan, da se bo, ko le kaj zasluži, vrnil v Griblje. A seveda, sanje so eno, politična in ekonomska realnost pa pogosto nekaj drugega. Ne gre vedno vse po načrtih. In tako so se

mu leta 1938 v ZDA pridružili žena Ana in sinova – šestnajstletni Slavko ter štirinajstletni Janko.

Griblje. Vir: Wikipedia

Kot je dobro znano, so ZDA 8. decembra 1941 napovedale vojno Japonski, kot odziv na bombardiranje havajskega pristanišča Pearl Harbour, in se tako vključile v drugo svetovno vojno. Iluzije družine Gojmerac, da se bodo izmaknili vojni, so bile torej kratkotrajne. Oba sinova sta bila vpoklicana in tudi danes že pokojni sin Slavko je bil veteran druge svetovne vojne.

Janka so vpoklicali, ko je dopolnil 18 let. Dodelili so ga 3. pehotni diviziji 7. pehotnega polka ter ga kot nadomestnega vojaka poslali v severno Afriko. Vse ostalo je sledilo kot blisk: hudi boji v Italiji, v Franciji, nato končni prodor v Nemčijo. Ranjen je bil trikrat, vsakokrat skoraj do smrti. Konec vojne je pričakal v bolnišnici.

V vojni je deloval kot pešak, izvidnik, fotograf in serviser telefonskih povezav. Danes se kljub spoštovanja vrednim letom spomni prav vsakega srečanja s sovražnikom. Pred približno desetimi leti je za časnik *Buffalo News* opisal več bitk, vključno s hudimi boji v italijanskem Anziu, kjer je bil ranjen.

V video intervjuju iz leta 2023 se spominja neke druge bitke: »Cela četa je bila postrojena za napad. Ko smo se približevali nemškemu sovražniku, so nas napadli z velikimi topovi, granate so eksplodirale vse okoli nas. ... Velika granata je eksplodirala blizu mene. Dva šrapnela sta končala v moji nogi. Tudi druge fante so zadeli. ... Bil sem sam. Zato sem si rekel, da je bolje, da nekaj naredim sam, medtem ko čakam na bolničarja, ker sem močno krvavel. Tako sem sedel. Na mojem pasu je bil paket. Nisem vedel, kaj je v njem, dokler ga nisem odprl. Notri je bil kos blaga, zaviti, in dve vrvici, ena na vsaki strani. Tako sem to vzel ven in sam ovil okoli svoje noge, zavezal. Takrat je narednik, ki je bil sam ranjen, zaklical: 'Vsi vi, ki se lahko premikate, se splazite do jarka. Sledite jarku in prišli boste do šotorja, do prve pomoči.' Videl sem fante, ki so se plazili s te strani, nekateri so bili ranjeni v ramo, nekateri v glavo, jaz pa v nogo. Vzel sem svojo puško, dal na varovalo, in jo uporabil kot berglo [smeh], da bi prišel do jarka ... Pred mano so bili fantje, za mano fantje, in vsi smo prišli do šotorja.

Brez hvalisanja, rešil sem nekaj življenj. Moja naloga je bila voditi enote proti sovražniku, toda to storiti kar se da varno. Večkrat sem moral ugovarjati naredniku glede skupine vojakov, ki naj bi odprli območje za prehod enot. Ampak včasih je sovražnik vedel ali predvideval, da bodo Američani prišli v mesto ali gozd ali kakorkoli že, in bili so pripravljeni. S strojnici, včasih topovi, včasih celo s tankom. In ko smo bili vidni sovražniku, sem bil spredaj. Že sem vedel, kje je. In moral sem govoriti z narednikom, da ne napademo ali odidemo na to območje. Izgubili smo snemalca. Zato so sklenili, da bi jaz bil dober nadomestek zanj. Dejali so, naj položim telefonsko linijo od svojega poveljstva do poveljstva čete C. To je bila precejšnja razdalja. [...] Priklopil sem žico na telefon svojega kapetana in začel hoditi. [...] Hodil sem in hodil in hodil. [...] Nenadoma je prišlo do

eksplozije, približno 18 čevljev (5–6 m, op. prev.) od mene ... velika ognjena krogla. [...] Bila je nemška ročna granata. Zgrešila me je, a bila je dovolj močna, da me je vrgla na hrbet. Zgrabil sem svojo karabinko in si mislil, da bodo prišli pome, da me pokončajo. Nikoli se niso prikazali. [smeh] Tako sem nadaljeval naprej, vso noč, do jutra. Našel sem to kamnito stavbo, ki mi je bila opisana ... in prišel do cilja. Veš, včasih je granata zadela linijo in jo prekinila. Moral sem popraviti žico. In večkrat sem ležal na trebuhu [smeh], poskušal združiti [dva kosa] skupaj [smeh], tako da so imeli komunikacijo na obeh koncih.«¹

Srebrno zvezdo, eno izmed mnogih odlikovanj, si je prislužil (poleg Purple Heart, Silver Star, Bronze Star, Infantry Combat Badge),² ker je v bitki kljub velikemu tveganju sredi streljanja ujel nemškega saboterja.

Po končani vojni se je vrnil v šolo, se izučil za strojnika in kasneje kot inštruktor delal v tovarni General Motors. Poročil se je z Jean Roberts in v srečnem zakonu so se jima rodili štirje otroci.

Skoraj osem desetletij po težkih bojih v drugi svetovni vojni je upokojeni vojak, borec proti fašizmu in nacizmu John (Janko) Gojmerac prejel še zadnjo nagrado. Največjo. Medalje »ne sprejemam le zase, temveč tudi za druge fante, ki so bili z menoj, a niso [preživeli],« je vidno ganjen sklenil svoj govor.³

Legijo časti mu je v imenu francoske države predal Jeremy Roberts, francoski generalni konzul za zvezno državo New York. »Nikoli ne bomo pozabili njegovega služenja in požrtvovalnosti,« je med drugim poudaril.⁴

Na postaji Frontiersmen VFN 7545 v kraju Tonawanda, kjer je bila slavnostna podelitev priznanja, so postavili zemljevid in ta kaže pot, ki jo

¹William Griffen in Spc. Destiny Husband, 50th Public Affairs Detachment. 2023. 3rd Infantry Division WWII Veteran receives the insignia of Knight of the Legion of Honor. (transkripcija in prevod: Oliver Dragičević)

²Prav tam.

³"Honoring a Hero: John Gojmerac's Valor in WWII & Legion of Honor Ceremony". https://youtu.be/TuZI4kpbE_c?si=HZiudzSFzj765Rv

⁴Debadrita Sur. 2023. 'We will never forget his service and sacrifice': Tonawanda World War II veteran awarded highest French military honor. Buffalo News.

je Janko prehodil po Afriki in Evropi. Na mizo so postavili tudi razne fotografije in spominke iz časa njegovega vojskovanja, a oči so mu posebej zasijale, ko je videl točno določen predmet: »To je moja jakna!« je navdušeno vzkliknil.⁵

Na slovesnosti so se zbrali prijatelji in družina, le njegov vnuk Eric Fabozzi, ki živi v Parizu, ni utegnil priti na prireditev in je poslal pismo, ki ga je prebrala njegova sestra. Med drugim je zapisal: »V središču Pariza, nad bregovi reke Sene, je muzej, mimo katerega grem pogosto. Posvečen je Legiji časti in njenim prejemnikom, vključno s številnimi najboljšimi Napoleonovimi vojaki. Resnično v čast je vedeti, da je zdaj eden izmed njih tudi moj dedek.«⁶

Katica Dragičević

Janko (John) Gojmerac in njegova jakna.

Vir: »Honoring a Hero: John Gojmerac's Valor in WWII & Legion of Honor Ceremony,« Youtube: https://youtu.be/TuZI4kpbE_c?si=0wZRM1cVNc79rx6E

⁵Prav tam.

⁶Davis Winkle. 2023. Army Silver Star recipient from WWII receives French Legion of Honor. Army Times.

ZAPUSTILI SO NAS

Danetu v slovo

Pred meseci smo se poslovili od tovariša Daneta Badovinca (1946–2023), člana borčevske organizacije Ločna - Mačkovec in Mestne njive, ki ohranja vse dobro iz časa boja za svobodo, ko nas je tuji okupator hotel kot narod za vedno izbrisati s tega planeta. Od samega začetka je bil član Dolenjskega partizanskega odreda ter član novomeške spominske čete. Kot aktiven član organizacije je prejel zlati znak za delo v organizaciji.

Pokojni Dane je v svojem življenju sledil tem načelom: biti delaven, pošten, družaben, odprtega srca in dober z dobrimi ljudmi. Kot kmečki fant s Podgorja se je že od očeta navzel vseh vrednot osvobodilnega boja, v katerem je oče sodeloval v Dolenjskem odredu. Rad je povedal prigodo, ko je Kardelj pripovedoval, kako se je v Gorjancih srečal z Danetovim očetom, partizanom, ki je švercal konje tja na hrvaško in kranjsko. Koliko prigod je iz tega obdobja vedel naš Dane, ki je to prešernost vnesel v svoj slog življenja. Bil je vedno pripravljen na pogovor, pripravljen poprijeti za harmoniko, zapeti v družbi in razveseliti vse prisotne. Redko se je zgodilo,

da bi komu kaj zameril ali mu oporekal. Držal se je načela, da ima po svoje vsak svoj prav in da je težko učiti starega konja voziti.

Dane je bil v naši organizaciji praporščak. Skrbel je za prapor in se udeleževal proslav združenja; bil je prisoten na naših konferencah in se udeležil vseh trenutkov slovesa od mnogih članov. Skrbno je pazil na svoj videz pri tem delu, ki ga je s ponosom opravljal. Njegova stalna spremljevalka je bila harmonika, imel je dve, ono malo je uporabljal za trenutke, ko se je na dogodkih tudi zaplesalo. V službi je bil na okraju in nato na občini. Skrbel za koordinacijo avtomobilskega parka za prevoze funkcionarjev na seje odborov in drugod po opravkih. Vedel je za razne podrobnosti iz življenja, vendar ni nikoli o njih razpravljajal s prisotnimi. Ne zanima me, je porekel in odmahnil z roko. Tak je bil naš Dane. Tovariš, prijeten v družbi, dober sogovornik in vedno pripravljen na šaljivost in vedrino.

Z ženo Majo in otrokoma so stanovali na Seidlovi ulici, v onem plavem bloku. Maja je bila tabornica od malega in je tej organizaciji ostala zvesta na mnogih taborih kot tista, ki peče na stotine dobrih palačink. Dane je tu skrbel za vedrino, smeh in pripoved o časih, ko se je, kot je rekel, »hajkalo« po Gorjancih in Žumberku. Imela sta kos vinograda z zidanico na Kuzarjevem Kalu nad Prečno. Bil je ponosen na svojo kapljico in se je rad zadrževal s kolegi vinogradniki ob kramljanju o letini. Maja ga je vabila tudi na vrt, tam prek pokopališča na farovškem. Skupaj sta pridelovala zelenjavo, tisto svojo, »taboljšo«.

Dane je obolel. Bolezen se je povečevala in mu pretila. Poznan je bil širom Dolenjske in vsi so mu želeli pomagati. Nasvete zdravnikov je upošteval in

sprejemal zdravljenje zahrbtnega raka, ki ga je notranje razjedal. Še se je trudil in sodeloval v borčevski organizaciji. Toda počasi je odhajal, naš Dane. Ni ga bilo več na konferenci in vsi smo zrlji v prapor ob steni, prostor, kjer je običajno sedel in kaj zapel, zaigral.

Prisluhnili smo mu velikokrat, ker ... se tem stvarjem v življenju, ki so del našega srca, nasmehnemo. In kljub vsemu moramo nadaljevati življenje v času, ki nam je ostal.

Radi rečemo »potem« ... bom naredil, potem ... bom povedal, potem ... bom razmislil o tem, potem ... Puščamo vse za kasneje, kot da je »potem« naš moto, smisel življenja. Žal ni tako! V življenju nam odhajajo trenutki, kot je ta v prijateljevanju s pokojnim tovarišem Danetom.

Kajti česar ne razumemo, je to: »Potem je kava mrzla ... Potem se spremeni vrstni red opravil ... Potem je čar minil ... Potem zdravje mine ... Potem otroci zrastejo ... Potem se starši postarajo ... Potem so obljube pozabljene ... Potem dan postane noč ... Potem se življenje konča ... In potem je često prepozno ...

Ker potem ko rečemo, da se vidimo kasneje, lahko izgubimo najboljše trenutke, najboljše izkušnje, najboljše prijatelje ...

Dan je danes ... trenutek je sedaj!

Zato si danes priznajmo, da nismo izkoristili vseh trenutkov druženja z Danetom, pa tudi priznajmo, da nam je danes žal.

Slava njihovemu spominu. Ničesar ne pustimo za ... »potem« ... danes je čas, ko ti rečemo: hvala, Dane.

Grem, in položil bom rdečo vrtnico na tvoj grob na pokopališču v Ločni, zdaj, ne potem.

Vsi tvoji z Jožetom P.

Tončka SKUPEK

(13.2.1930–14.12.2023)

Marija LUMPRET

(14.2.1950–14.12.2023)

V poznih decembrskih dneh smo se poslovili od dveh predanih članic ZB.
Za njuno dolgoletno sodelovanje se jima iskreno zahvaljujemo.

*Krajevna organizacija
ZB za vrednote NOB Brusnice*

Štefka PLAVEC

(1942–2024)

Konec junija 2024 nas je zapustila tovarišica, domoljubka,
dolgoletna in aktivna članica ZB Štefka Plavec. Na njeni zadnji poti
smo jo pospremili 3. julija 2024.

Za njeno sodelovanje in prijateljstvo se ji iskreno zahvaljujemo.
Slava ji!

*Občinska organizacija
ZB za vrednote NOB Mirna Peč*

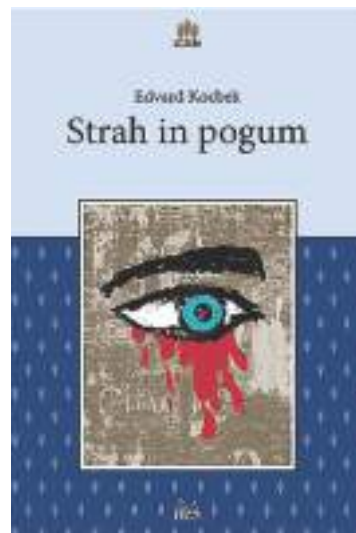
VABILO K BRANJU

Slovenski gimnazijci na maturi iz slovenščine pišejo razpravljalni ali razlagalni esej na temo maturitetnega sklopa, tj. domačega branja, predpisanega posebej za maturo. Na maturi 2025 bodo razmišljali o temi Človek na razpotjih časa. V ta namen bodo morali prebrati zbirko novel Edvarda Kocbeka *Strah in pogum* ter roman Draga Jančarja *In ljubezen tudi*.

Edvard Kocbek: Strah in pogum

Kocbekova knjiga *Strah in pogum* (1951) sodi med najbolj pretresljiva dela slovenske literature 20. stoletja. Zbirka zajema štiri novele – Temna stran meseca, Črna orhideja, Blažena krivda in Ogenj. Kocbek v njih tematizira človeško etiko, ki je bil v času druge svetovne vojne izpostavljen skrajno srhljivim preizkušnjam. Njegove novele zamegljujejo jasno mejo med dobrim in zlim, ki nista lastna katerikoli zgodovinski situaciji, ampak sta vsajena globoko v vsakem posamezniku. Človek ne more biti zgolj borec, revolucionar in heroj, prav tako kot ne more biti zgolj morilec, krvolok in zločinec. Kocbek človeka vrže v vojni in revolucionarni čas, v to usodno nujnost zgodovine, ko se mora v mejnih situacijah soočiti z neizogibno nujnostjo odločanja in izbire.

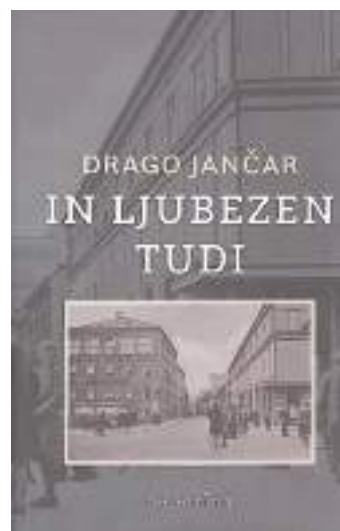
Srednješolci tudi sicer (po učnem načrtu) berejo Črno orhidejo. Novela pripoveduje, kako je komandant Gregor med izvidnico opazil dekle – domačinko, ki je nemškemu vojaku kazala prav

proti mestu, kjer so partizani taborili med hajko. Nemca je ustrelil, dekle pa ujel in jo odpeljal v tabor, kjer ji sodijo kot izdajalki in jo obsodijo na smrt. Ustreliti jo bo moral prav Gregor, ki se je vanjo medtem zaljubil. Pred usmrtno dekletu izpolnijo zadnjo željo – umreti želi kot nevesta ... Zbirka je doživela ob izidu buren odziv; izbruhnili je politična afera, ki je botrovala Kocbekovemu umiku iz javnega življenja, zaradi hudih političnih pritiskov se je bil prisiljen upokojiti ter se za več kot desetletje umakniti iz javnega življenja.

Drago Jančar: In ljubezen tudi

Roman se dogaja med drugo svetovno vojno, kjer se v okupiranem Mariboru prepletejo življenja treh glavnih oseb. Sonja in Valentin sta mlada zaljubljenca, intelektualca iz meščanskih družin, ki sanjata o skupni prihodnosti. Naraščajoče okupatorjevo nasilje Valentina primora v odhod med pohorske partizane, ko pa pade v roke orožnikov in pristane v mariborskih zaporih, ga skuša Sonja rešiti, zato prosi pomoči znanca iz

otročkih let, sedaj zagrizenega SS-ovca Ludwiga (nekoč Ludeka). Ta ji očaran nad njeno lepoto res pomaga, kar ima zanjo pogubne posledice. Potem ko Valentina izpustijo iz zapora, se pridruži partizanom, kjer je deležen stalnega sumničnja, da je vohun, dokler ne izvedo, da so Sonjo internirali.

Prek zgodb glavnih junakov Jančar odstira

strašljive podobe vojnega pekla v štajerski prestolnici, v pohorskih gozdovih, v nemškem nacističnem taborišču in med povojnim prevzemanjem komunistične oblasti. Vendar v vojni ni zmagovalcev, ostajajo le ljudje z zlomljenimi dušami, izgubljenim dostojanstvom in kjer se, kot je zapisal Byron v eni od svojih pesmi, še ljubezen utruji.

*Izbrala
Jožica Jožef Beg*

OBVESTILA

Uradne ure v pisarni Združenja so načeloma vsako sredo od **11. do 13. ure**, vendar so vsak mesec še posebej določene glede na obveznosti; sporočilo o uradnih urah prejmejo predsedniki OO in KO ZB Združenja in člani IO na e-pošto. Obvestilo je tudi izobešeno na vhodnih vratih vstopa v prostore, kjer imamo pisarno. V primeru sprememb bodo predsedniki krajevnih in občinskih organizacij pravočasno obveščeni.

V poletnih mesecih so uradne ure enkrat mesečno.

Administrativne zadeve sprotno medsebojno urejamo vsak dan po telefonu 041 413 211 ali po e-pošti zdruzenje.zb.nm@gmail.com.

Vsak izdatek vaše organizacije naj potrdi predsednik in hkrati na e-naslov Združenja sporoči tudi namen porabe sredstev. S tem zagotovimo sprotnost vodenja stroškov.

Ob prejemu prošnje za včlanitev v našo organizacijo, ki prispe v tajništvo Združenja, nemudoma obvestimo predsednika OO oz. KO. Prosim, da čimprej vzpostavite stik z zainteresirano osebo in opravite postopek včlanitve.

Člani, stari od 15 do 29 let, vključeni v mladinsko organizacijo Mladi za vrednote NOB, so hkrati tudi člani Združenja, operativno pa spadajo v izbrano krajevno oz. občinsko organizacijo.

Prosim, da spremembe o stanju članstva v vaši organizaciji (smrt, izstop, prestop, ipd.), o naročilu oz. odpovedi časopisa Svobodna beseda pošljete po elektronski pošti ali sporočite v drugi obliki, da bomo lahko podatke sproti vnesli v informacijski sistem.

Vabljeni v našo knjižnico!

HVALA ZA SODELOVANJE V SKUPNO DOBRO NAŠEGA ZDRUŽENJA!

*Terezija Potočar Korošec,
tajnica ZB za vrednote NOB Novo mesto*

Napovednik dejavnosti

ZB za vrednote NOB Novo mesto

(julij 2024–december 2024)

Junij

Pohod na Mali Vinji vrh je bil organiziran v okviru praznovanja občinskega praznika Občine Šmarješke Toplice v organizaciji OO ZB Šmarješke Toplice.

Julij

10. julij – spominska slovesnost in pohod ob 81. letnici tragičnih dogodkov na Velikem Podljubnu v spomin na padle borce

13. julij – zgodovinska učna ura in partizanski miting na Bazi 20

13. julij – spominska prireditev ob dnevu šoferjev in avtomehanicov v spomin na padle borce teh enot med 1941 in 1945 v Žužemberku

20. julij – položitev cvetja in prižig sveč pri spomeniku in pomniku NOB – ustanovni zbor

15. divizije in pri hiši, kjer je padel narodni heroj Dušan Jereb Štefan v Velikem Lipovcu pri Žužemberku

Avgust

16. avgusta – svečanost in pohod iz Podhoste v Vavto vas ob obletnici poboja talcev

31. avgust – pohod po pešpoti Levstikove brigade

September

30. september – spominska slovesnost na Ulici talcev št. 5 v Novem mestu v spomin na zaprte in izdane prebivalce, ki so bili pristaši narodnoosvobodilnega gibanja med II. sv. vojno

Oktober

19. oktober – komemoracija ob grobnici NOB na Cvibljju pri Žužemberku

19. oktober – pohod in spominska slovesnost v spomin na taborišče med II. sv. vojno, Šentjošt pri Novem mestu

23. oktober – spominska slovesnost ob 81-letnici usmrtitve partizanov na Prisojni poti Novo mesto

29. oktober – spominski pohod na Frato ob obletnici ustanovitve 1. Novomeške čete
Komemoracije ob dnevu spomina na mrtve

November

2. november – spominski pohod na Bučko in spominska slovesnost, posvečena prvemu organiziranemu partizanskemu napadu na nemško postojanko na Bučki pri Škocjanu

14. november – spominska slovesnost ob 81-letnici poboja borcev Cankarjeve brigade na Marofu Novo mesto

December

30. december – spominska slovesnost v spomin na obešena partizana, Glavni trg v Novem mestu

Prireditve širšega pomena v letu 2024 – PS ZB za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine

AKTIVNOST	ZDRUŽENJE ORGANIZATOR	DATUM IZVEDBE*	KRAJ IZVEDBE*
Vloga Kočevskega roga med NOB – zgodovinska ura in partizanski miting	Novo mesto (v koord. s PS DBK)	13. julij ob 11.00	Kočevski rog, Baza 20
Slovesnost v počastitev smrti treh poveljnikov 15. divizije (Šaranović, Jevtić, Kavčič)	Trebnje (v koord. z NM)	20. julij ob 11.00	Podšumberk
Počastitev ustanovitve Gubčeve brigade	Trebnje	7. september ob 11.00	Trebelno
Mednarodna spominska pot »Vranov let v svobodo«	Metlika	28. september ob 11. uri	Otok – pri letalu DC-3, Dacota
Komemoracija pri spomeniku in grobnici NOB na Cvibljju	Novo mesto	19. oktober ob 11.00	Žužemberk
Spominski pohod ob obletnici ustanovitve 1. Novomeške čete	Novo mesto	29. oktober ob 15.30	Frata
Komemoracija pri spomeniku in kostnici 1250 belokranjskih žrtev na Gričku.	Črnomelj	31. oktober ob 11.00	Črnomelj
Spominska slovesnost, posvečena tragediji prve Belokranjske čete na Lazah	Semič	31. oktober ob 13.00	Gornje Laze
Spominski pohod ob 1. partizanskem napadu na okupatorsko postojanko na Bučki	Novo mesto	2. november ob 8.00	Bučka
Spominska slovesnost ob 80. obletnici tragične nesreče Franca Rozmana Staneta.	Črnomelj	7. november ob 11.00	Lokve
Spominska slovesnost v spomin na 80. obletnico ustanovitve italijanske partizanske brigade Fontanot*	Metlika*	14. ali 21. december*	
Sodelovanje na mednarodnih srečanjih s sorodnimi organizacijami	PS DBK	skozi vso leto	

Začetki ali kraji prireditev so okvirni in se še lahko spremenijo.

*Pokrajinski svet združenj borcev za vrednote NOB
Dolenjske in Bele krajine
Borut Likar*

Zvezdica

Samotna noč stoji pred vrati
in veter v daljo sam hiti.
Vso dolgo noč ne morem spati,
nad gozdom zvezdica blesti.

In ko samevam v noči pusti,
obljuje sobo dih mi znan,
dotakne se mi čela z usti
moj dragi očka partizan.

Za ljubi dom se vneto bije,
ta zvezdica bedi nad njim,
podobna mu nad čelom sije,
ga vodi skozi bojni dim.

Sij časa novega – danica –
skoz cvetje pomladanskih vej,
življenja srečnega glasnica,
mi o junaku kaj povej.

Brez kraja zemlja bo cvetela,
ko vrnil se bo spet nazaj,
na strehi ptička bo zapela,
nam oznanila večni maj.

Jože Udovič

Besedilo je nastalo leta 1944 v Kočevskem rogu na prošnjo skladatelja Maksa Pirnika, ki ga je uglasbil in objavil v Pesmih za mladenke, izdal ZSM za Belo krajino, 1944.

